

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

21 (398), 24–30 травня 2007

Фото Олександра Литвиненка

БЛАГОСЛОВІТЬ ДІТЕЙ СВОЇХ

*“Благословіть дітей своїх
Твердим руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України...”* —
писав Тарас Шевченко у творі
“І мертвим, і живим, і ненарож-

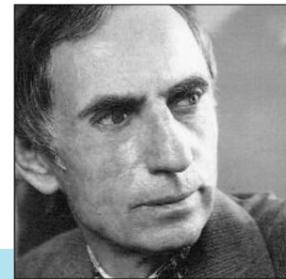
денним землякам моїм в Україні
і не в Україні моє дружнєє посланіє”. Виконуючи настанови митця, напередодні дня його перепоховання ВУТ “Просвіта” заклала юні обдаровання, закохані в палітру українського слова, виявити своє бачення Шевченкової України. Про буяння дитячої душі докладніше на стор. 8.

А 22 травня Товариство зініціювало урочисту ходу з покладанням квітів до пам’ятника Тарасу Шевченку в Києві та громадсько-мистецьку акцію під гаслом “Вставайте, кайдани порвіте...” за участю відомих митців, народних хорів колективів і представників партій національно-державницького спрямування.

Фото Олександра Литвиненка

ЄВГЕН ДУДАР ПРО ПОЛІТИКУ

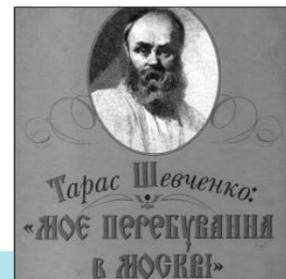
4

ВЕЛИКА РІДНЯ

7

ШЕВЧЕНКОВА МОСКВА

11

ЗАВІТАЙТЕ В КОСМАЧ!

14

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

ЛІВІ НАЙМИТИ ЗРИВАЮТЬ ПЕРЕГОВОРИ

Юрій Костенко: “Сили протидії” за межами України заважають Президенту та прем’єру досягти політичного компромісу”

“Президент і прем’єр не оголосили дати дострокових виборів на зустрічі 16 травня, бо включилися сили протидії їхнім попереднім домовленостям”, — заявив один із лідерів

блоку “Рух—Українська Правниця”, лідер Української народної партії Юрій Костенко.

За його словами, “КПУ та СПУ є провідниками цих сил протидії, які перебувають за межами України”, однак “показують носа в такий спосіб”. Задля “створення недовіри між президентом та прем’єром” з одного боку виступає соціаліст Микола Рудьковський — “було розповсюджено інформацію про начебто заплановану

відставку уряду”, з другого боку — прозвучали заяви “про можливі замахи на Юлію Тимошенко та Юрія Луценка”, вважає Юрій Костенко. Лідер УНП переконаний, що “сили протидії” мають на меті зрвати “досягнення політичного компромісу між лідерами країни” та “перешкодити призначенню дострокових виборів на вересень”.

Прес-служба НПУ

НА ЧЕРНІГІВЩИНІ СПЛЮНДРУВАЛИ ПАМ’ЯТНИК ГЕРОЯМ КРУТ

Спалюжено монумент трьом сотням юнаків, які загинули за Українську Народну Республіку від рук більшовиків. Меморіал залитий жовтою фарбою і розписаний антиукраїнськими закликами. Хто замахнувся на пам’ять про національних героїв, — з’ясує міліція.

Пам’ятник встановили на згадку про київських студентів і гімназистів, які 29 січня 1918 року вступили в нерівний бій із кількатисячним загоном більшовиків, що наступали на Київ. Юнаки захищали молоду Українську Народну Республіку. Меморіал, про необхідність якого навіть у незалежній Україні лише говорили півтора десятиліття, відкрито з ініціативи Президента В. Ющенка у серпні минулого року в присутності Глави держави. Спонсором спорудження меморіалу став відомий український бізнесмен, співвласник індустріального Союзу Донбасу Сергій Гарута.

Про акт вандалізму в міліцію повідомив місцевий сторож. Зловмисники облили плити меморіалу фарбою, над входом у капличку зробили помилки в написі з граматичними помилками. А на меморіальній плиті зі словами гімну України розпалювали багаття. Міліція знайшла каністру з залишками фарби й пляшку з соляркою.

Валерій Нонік, начальник УМВС у Чернігівській області:

“Кримінальна справа порушена за статтею 298 частина друга Кримінального кодексу — нищення, руйнування пам’яток історії та культури, яка передбачає позбавлення волі від 3 до 5 років. Міліція Чернігівщини докладе максимум зусиль, аби злочин розкрити”.

Це вже друге осквернення меморіалу. Очевидно, він потребує серйозної охорони. Без сумніву, вандалі виконували політичне замовлення.

Тим часом небайдужі до української історії люди пропонують облдержадміністрації прийняти від них посильну допомогу на реставрацію монумента.

Інф. “СП”

А СУДДІ ХТО?..

На три десятки об’єктів нерухомості за останній рік збагатився один із членів Конституційного Суду.

Такий результат перевірки, яку здійснила Служба безпеки України.

Щоправда, імені корупціонера її керівництво не назвало. Місяць тому депутат-БЮТівець Григорій Омельченко звинуватив у хабарництвах Сюзанну Станік, яка досі працює, ігноруючи указ Президента про її звільнення. Але Генпрокуратура фактів того, що саме ця суддя нечесно багатіє, не виявила.

Валентин Наливайченко, в.о. голови Служби безпеки України:

“Служба безпеки заявляла завжди офіційно, і я підтверджую, що в рамках відпрацювання звернень народних депутатів України, досить численних щодо одного з суддів Конституційного Суду, перевірка була завершена Службою безпеки. Згідно з законом, усі матеріали передано до Генеральної прокуратури”.

Інф.

Микола ГНАТИШ,
сміт. Калинівка
Васильківського р-ну
Київської обл.

Підписавши влітку минулого року Універсал національної єдності, антикризова коаліція не стала виконувати укладені домовленості з Главою держави, а повела наступ на визначені Конституцією повноваження Президента України.

Застосовуючи шантаж і підкуп, коаліціанти у Верховній Раді України почали створювати конституційну більшість.

Для чого їм потрібна була конституційна більшість? Щоб вносити будь-які зміни до Конституції України. Це перший крок до катастрофи.

Маючи триста голосів, вони могли б ліквідувати інститут президентства. Тоді віддадуть Україну на поталу в ЄС. Відкриється шлях до повернення в недалеке минуле. Це — другий крок до катастрофи нашої незалежності. Російській мові, най-

ЗА ДВА КРОКИ ВІД КАТАСТРОФИ

головнішому зняряддю духовної окупації України, нададуть статус другої державної. Це буде кінець української мови й української нації. А там і України не стане як самостійної держави.

Комунисті і соціалісти пішли в антикризову коаліцію підтримувати олігархів. Вони відмовилися від “Капіталу” К. Маркса і приєдналися до капіталу Ахметова. Свої дії почали прикривати назвою “За єдину Україну”. Єдину — з російською мовою, з російською церквою. Вони ж бо позакривали в Донецьку українські школи, українські газети. Голод 1932—1933 років не визнали геноцидом. Яка може бути єдність, якщо патріотів України вони називають ворогами.

Настав час збереження держави Україна. Президент

України В. Ющенко підписав Указ про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України і нові вибори.

Ворожа Україні зграя не хоче здаватися. Далі коаліціанти дебатували в залі пленарних засідань. Виступи велись російською мовою. Складалося враження, що слухаю передачу із Костроми чи з Рязані.

Найбільше старалися комунисті. Невідомо, чому ця партія іншої держави існує в Україні.

Потім коаліціанти організували майдан для свого порятунку. Навезли з Донецька в Київ молоді й дітей. Що ж вони приїхали захищати? Зрадників і мільярдерів, які розбагатіли крадіжками.

Продажна Верховна Рада не має права на існування.

ЧИ НЕ ПОЗБАВИТИ ТЕЖ ДЕКОГО ПРАВА ГОЛОСУ?

Микола ЛИТВИН,
м. Криворізька-2
Сумської області

Добрий день, шановна редакція газети “Слово Просвіти”!

Нещодавно мій сусід, наводячи лад у хаті, у старій іконі знайшов пожовклий папір і дав його мені.

— Цікавий документ 30-х років, може, віддаси його у краєзнавчий музей.

Я взяв цей шматок від урядової “Інструкції про вибори до рад та на з’їзди рад УРСР”.

м. Харків, 1 листопада 1930 р.
Голова ВУЦВК Г. Петровський
Секретар ВУЦВК
М. Василенко”.

Думаю, усім читачам “Слова Просвіти” буде цікаво познайомитись з цією інструкцією.

“20. За період готування до виборів рад міської, селищної й сільської та міської-районної виборчої комісії, за належністю, складають за формами, що їх затвердить Центральна виборча комісія УРСР:

а) списки осіб, що мають виборчі права;

б) списки осіб, позбавлених виборчих прав”.

І кого ж товариші більшовики вирішили позбавити виборчих прав? Правильно: “...куркуля-глітая, членів Директорії УНР, ... губернських та повітових комісарів і старост Центральної Ради, геть-

манщини та Директорії УНР..”

Прочитав я цей дивним чином збережений в іконі шматочок інструкції, і подумав: “А чому б сучасній владі не взяти і повчитись у більшовиків їхнім методам боротьби з “опозицією?”

Ну, хоча б комунистів-симоненківців поставити в ті самі умови, в яких були “куркулі-глітай” та всі, хто борювався за свою українську державу.

Тобто позбавити їх виборчого права. Це було б справедливо. І, взагалі, потрібен другий Нюрнберг. Бо поки не буде суду над злочинцями більшовизму-сталінізму, всі послідовники нищення української державності почувати-

муться досить комфортно, як, наприклад, Симоненко із компанією у Верховній Раді України.

Хочу висловити жартівливе побажання учасникам III конкурсу “Танців з зірками” (якщо він відбудеться). Ідея така: паралельно з вибором кращої пари танцівників проводити конкурс на кращого знавця української мови. А то сидять солідні дяді й не знають, що українською теж можна розмовляти про танці, про всі професійні нюанси, про ступінь майстерності учасників конкурсу.

А то був єдиний лицар — Олег Скрипка, який зумів “завербувати” у свої лави патріотів, ще й свою вчительку танців Дружинину.

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Під таким гаслом 18 травня в Сімферополі й інших населених пунктах Криму відбулися традиційні траурні заходи, приурочені 63-й річниці депортації з півострова кримських татар. Каральний присуд стосувався усього без винятку національного співтовариства: понад 200 тисяч відправили подаль від землі предків, на якій “інтернаціоналісти” не залишили жодної з-понад 900 мечетей, жодної кримськотатарської школи, знищили 25-мільйонний книжковий фонд кримськотатарською мовою. Насильницьки вивезли з Криму німців, греків, вірмен, болгар, турків, курдів, персів — усього понад 300 тисяч. Репресували й мертвих: за наказом зрівняли з землею навіть кладовища. У цей скорботний день разом із представниками депортованих етносів сумувала вся країна, бо за сталінського режиму кількість полеглих від голодоморів і депортованих наших співвітчизників обраховується мільйонами.

17 травня відбулося масове покладання квітів і вінків до меморіалів у скверах і бульварах, у парку “Салгірка”, до архітектурного комплексу “Відродження”, до пам’ятного каменя на пероні залізничного вокзалу, а також траурні збори в Українському музичному театрі. 18 травня відбулася багатотисячна хода колон з усіх регіонів півострова у центр Сімферополя, велелюдний мітинг, а увечері — молодіжна акція “Запали вогонь у своєму серці”.

ВІД ГІРКОТИ МИНУЛОГО ДО НОВОГО ЖИТТЯ У Криму вшанували жертв депортації

У загальний план траурних заходів, приурочених Дню пам’яті жертв депортації з Криму, включено покладання вінків до пам’ятних каменів і меморіалів, які традиційно проходять 24 червня — у день висилки з півострова вірмен, болгар і греків та 18 серпня — у день висилки німців.

На реалізацію Програми облаштування й соціально-культурного розвитку депортованих цього року в державному й кримському бюджетах передбачено 75 млн. грн. Але, на жаль, фінансування надходить несвоєчасно, на сьогодні з бюджету надійшло відповідно лише 21,3 % й 17 % до запланованих коштів. Понад шість тисяч депортованих нині стоять на квартирному обліку. А на заплановані цьогоріч кошти можна буде придбати житло тільки для 200 родин і збудувати для 250. Схожа ситуація й за іншими статтями програми, зокрема, забезпеченню водою місць компактного проживання репатріантів.

Планується 8,8 млн. грн. направити на задоволення соціально-культурних потреб репатріантів: виплату компенсацій за проїзд і провіз багажу, проведення різних заходів, зміцнення матеріально-технічної бази кримськотатарського театру, медцентру, шкіл, дотації національним газетам і журналам.

“ЗАБУТТЮ НЕ ПІДЛЯГАЄ”

Така назва присвяченої Дню депортації кримськотатарського народу фотовиставки, відкритої в Сімферопольському художньому музеї.

Півсотні фото і документів нагадують про трагічну сторінку півстолітнього перебування у засланих кримських татар.

Усі матеріали експозиції представлено з приватних колекцій депортованих і відтворюють різні грані життя кримських татар до й у період вигнання.

Такі виставки вже стали традиційними перед 18 травня — Днем депортації.

Нагромаджені з року в рік архівні документи поповнюють банк пам’яті для дослідників, є гірким і вічним нагадуванням про злочини сталінської епохи.

ПАМ’ЯТНИК — УСІЄЮ ГРОМАДОЮ

Мешканці села Міжводне Чорноморського району толокою відкрили пам’ятник жертвам депортації.

Меморіальну колону вирішили встановити поруч із меморіалом пам’яті героїв Другої світової війни не випадково, адже родини багатьох полеглих воїнів були депортовані у травні 1944 року. Тож, за задумом творців, пам’ятники мають нагадувати

нащадкам про те, що такі страшні події, як війна й депортація не повинні повторитися більше ніколи.

Хоча репатріантів у Міжводному третина населення — близько 150 мешканців, відкрили пам’ятник усім селом, бо й створювали його толокою кримські татари і слов’яни: безплатно надавали транспорт, влаштовували суботники, зверталися по допомогу до місцевих підприємств і збирали кошти по всіх хатах.

ЧИНОВНИКИ ДУРИЛИ ДЕПОРТОВАНИХ

У Білогірському, Кіровоському, Джанкойському районах, Євпаторії та Судаку виділялися кошти на завершення спорудження будинків, які... вже були здані в експлуатацію задовго до цього. Порушення у використанні бюджетних коштів на облаштування депортованих виявлені у ході перевірок законності їх витрачання. Прокурори внесли вісім документів реагування з вимогами усунути порушення під час надання житла, при виплаті матеріальної допомоги й компенсацій. Порушено дві кримінальні справи — обидві щодо незаконного виділення квартири, викуплених за рахунок держбюджету.

ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ТОТАЛІТАРИЗМУ

Мер Києва Л. Черновецький та Президент України В. Ющенко під час церемонії вшанування пам'яті жертв тоталітарного режиму

Мітинг біля пам'ятного хреста на могилі жертв тоталітарного режиму

У неділю, 20 травня, в селищі Биківня під Києвом відбулося традиційне вшанування пам'яті жертв тоталітарного режиму. До Національного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили” всі охочі мали змогу безкоштовно дістатися від станції метро “Лісова”, з якої було організовано автобусне сполучення, а потім пройти разом із Президентом України Віктором Ющенком, мером Києва Леонідом Черновецьким, головою Київської облдержадміністрації Вірою Ульянченко, чільником “Нашої України” Вячеславом Кириленком, секретарем РНБО Іваном Плющем, экс-прем'єр-міністром Юрієм Єхануровим та іншими офіційними особами до меморіального комплексу, де відбулася панахида за участю духовенства українських церков за загиблими і велелюдний мітинг національно-демократичних сил.

Усі дерева вздовж шляху були пов'язані вишитими рушниками, нагадуючи, що під кожним із них покояться люди, невинно убієнні більшовицькими катами. У своїй промові Президент України В. Ющенко повідомив, що найближчими днями підпише Указ щодо встановлення щорічно третьої суботи травня Днем ушанування пам'яті жертв комуністичних репресій.

Євген БУКЕТ
Фото автора

Довідково. Державна комісія, створена Розпорядженням Ради Міністрів УРСР від 8 грудня 1988 року за № 534 встановила, що у 19-му та 20-му кварталах Дарницького лісництва біля селища Биківня поховані жертви сталінських репресій 30-х—початку 40-х років. Ці землі 1937 року були виділені для об'єкта спеціального призначення НКВС, на якому протягом 1937—1941 рр. відбувалися

Пам'ятник жертвам комуністичного режиму в Биківнянському меморіальному комплексі

масові поховання розстріляних і закатованих. Репресованих звозили до Биківні й хоронили навіть після початку Великої Вітчизняної війни, до окупації Києва німцями.

Після закінчення війни радянська влада всю інформацію знову засекретила.

На вшанування пам'яті репресованих в Україні було прийнято акти Президента України Л. Кучми та уряду України Віктора Ющенка: Розпорядженням Президента України від 11.08.1994 р. за № 98 “Про заходи щодо вшанування пам'яті жертв політичних репресій, похованих у селищі Биківня” та постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2001 р. за № 546 “Про створення Державного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили” було визначено державний статус заповідника.

Протягом 2000—2004 рр.

встановлено, що поховання у селищі Биківня є найбільшим в Україні похованням жертв політичних репресій. За даними науковців, у Биківні поховано близько 100—120 тис. репресованих, проте, за даними СБУ, наявні відомості про репресії не є повними та остаточними і потребують ретельного опрацювання великої кількості матеріалів і глибокого наукового дослідження.

У зв'язку з цим правозахисні громадські організації та організації репресованих ініціювали надання Державному історико-меморіальному заповіднику “Биківнянські могили” статусу національного.

17 травня 2006 р. Президент України підписав Указ “Про надання Державному історико-меморіальному заповіднику “Биківнянські могили” статусу національного”.

Віктор ЛІНЧЕВСЬКИЙ

У судовому провадженні Печерського районного суду м. Київ перебуває позовна заява колишнього багатолітнього політ'язня, народного депутата Левка Лук'яненка. Відповідач у справі про усунення загрози життю, здоров'ю та відшкодування моральних збитків, завданих пропагандою ідеології Маркса-Леніна про класове насильство і політичні репресії. — Комуністична партія України (КПУ).

Позивач відповідно до статей: 1163, 1164, 1165 Цивільного кодексу України просить усунути загрозу його життю, життю його близьких і мільйонів інших громадян України, яку створює Комуністична партія України, що керується у практичній діяльності теорією Маркса-Леніна про класове насильство — політичні репресії. А також відповідно до статей: 23 та 1167 ЦК України позивач просить відшкодувати з КПУ на його користь завдану йому моральної шкоди як реабілітованому політ'язню.

Аби розвіяти будь-які сумніви (якщо вони є) щодо правомірності претензій до КПУ, зареєстрованої Мин'юстом 5.Х.1993 року, пропонуємо подивитися на програмні документи цієї політичної партії. Зокрема в них читаємо:

“Ми відкидаємо заклики, від кого б вони не виходили, “розірвати з марксизмом-ленінізмом”, будь-які спроби віднести його до “фундаментальних досягнень наукової думки минулого, неприйнятних як основа ідеології Комуністичної партії у наш час”;

“...найвищою умовою успіху революційної партії є оволодіння всіма формами боротьби”;

ЧАС СПЛАТИТИ БОРГИ, ПАНОВЕ КОМУНІСТИ

“Революціонер — це той, хто відстоює принципи і лозунги революції”;

“У розробці своєї політики і практичній діяльності партія керується науковим соціалізмом, вченням Маркса-Енгельса-Леніна”;

“Вона (КПУ) бере на озброєння лише такі засоби, що відповідають найвищим цілям класової боротьби”;

“КПУ бере свій початок у створеній партії більшовиків, яка ввібрала в себе все найкраще із світової революційної теорії і практики”;

“Член партії зобов'язаний застосовувати в практичній роботі марксистсько-ленінське вчення” і т. ін. (див. “Програма КПУ” і “Статут КПУ” Київ, “Комуніст”, 1996 рік; відповідальний за випуск народний депутат Мартинюк А. І.)

Іншими словами, програма КПУ повністю відтворює основні програмні засади КПРС, що діяла до розвалу Радянського Союзу, в частині пропаганди і практичного застосування теорії Маркса-Леніна про класове насильство і політичні репресії, від якої постраждали мільйони людей.

Це значить, що КПУ має програмну установку на насильство для досягнення своїх політичних цілей, насильство проти своїх політичних опонентів, насильство проти окремої людини — “класового ворога”, проти її власності. Це створює загрозу життю мільйонів громадян в Україні, які, відповідно до теорії Маркса-Леніна, підпа-

дають під категорію “класових ворогів”, приватних власників і мають бути фізично знищені.

Зрозуміло, КПУ такі насильницькі наміри відверто не декларує. Натомість у її програмних документах можна прочитати:

“Комунисти не ставлять перед собою завдання зміни існуючого режиму насильницьким шляхом”.

Проте ця теза не заперечує можливості застосування комуністами насильства проти своїх політичних опонентів, проти так званих “класових ворогів” — буржуазних власників: підприємців, фермерів, членів акціонерних товариств, тобто, приватних власників, яких зараз в Україні — мільйони. Крім того не відкидається можливість застосування комуністами насильства проти “наступних режимів”, якщо проти “існуючого режиму” у КПУ не вистачає сміливості відверто казати про насильство, як того їх учать Маркс-Енгельс-Ленін. Це значить, що комунисти не відкидають можливості в майбутньому застосувати класове насильство проти законно обраної народної влади, якщо вона не буде поділяти програмних цілей комуністів. Треба лише трохи зачекати. І вже тоді:

“Коли прийде наш час, ми не будемо прикривати тероризм лицемірними фразами” (К. Маркс, Т. 6, с. 548).

Незаперечним підтвердженням насильницької спрямованості КПУ може служити ще й такий пасаж із Програми і Статуту КПУ,

в якому нинішні комунисти дають оцінку діяльності своїх попередників:

“В тяжкій для Батьківщини момент титуловані номенклатурники зрадили партію, що їх зростила, перекинулися до стану найлютіших ворогів соціалізму, без бою здали країну...”

Верхом цинізму та жорстокості є закиди нинішнім комуністам своїм попередникам, що вони “без бою”, тобто, без збройного протистояння, без крові підкорилися волі українського народу, який 1 грудня 1991 року проголосував за незалежну, самостійну Україну.

То чи має право на існування в демократичному суспільстві така партія? Здавалося б, запитання риторичне. Не має! Але існує та ще й досить успішно вправляється в ідеологічних і політичних диверсіях.

Розгляд судової справи ще попереду, а зараз хочемо принагідно зауважити, що право на відшкодування моральних збитків мають не тільки реабілітовані політ'язні. Ще й сьогодні сотні тисяч громадян України (а багатьох уже немає) мають підстави вважати себе потерпілими від тоталітарного режиму КПРС, а отже, підстави для позовів про відшкодування моральних збитків з КПУ як правонаступниці КПРС.

Правомірями, як на наш погляд, були б і вимоги громадян заборонити КПУ, оскільки партія становить загрозу для мирного існування мільйонів мешканців України, що видно з її статутних документів.

Р. С. Як запевнили мене в Центральному провіді УРП Лук'яненка, громадянам, які виявляють бажання звернутись до суду з позовом про відшкодування збитків з КПУ, Центральний провід надаватиме допомогу в оформленні позовних заяв. Контактний тел. у Києві: 529-12-63.

Євген ДУДАР: ПРОФІЛАКТИКА СОВІСТІ

ЩЕ ТЕРПЕЛИВО...

Що таке еліта нації?

Те, що плаває зверху? Чи те, що бурунить на глибинах? І що є первинним: нація чи еліта? Бо у нас, виходить, що “еліта” є, а якої нації — сам чорт не розбере. Та й “еліти” тієї... Що ферма, то “еліта”. На чиновницькій — чиновницька. На політичній — політична. А на культурному пасовиську — щодругий випасник — то “елітарний”. Стільки “зірок”, що неба не вистачає. І всі світять. Переважно голими пупами і голими попами. Пополярні зорі. Та зосередимося поки що на “еліті” політичній. Бо як сказав один “професор”: “Формується нова політична еліта, навколо якої об’єднується суспільство”... Отже, що “формується”? І що “об’єднується”? А що вже сформовано та об’єднано?.. І чи еліта має формувати суспільство, а чи суспільство формує свою еліту? Бо якщо “еліта” формується поза суспільством, можливо, навіть на чужих територіях і в чужих “акваріумах”, то вона такого наформує...

Але... про нашу політичну “еліту”. Сформовану ще у партшколах ЦК КПРС, спецшколах КДБ та інших “елітарних” розсадниках.

Організація об’єднаних націй нещодавно подала цікаву інформацію. Отой злополучний парниковий ефект, що міняє клімат планети, у великій мірі продукують корови. Словом, пасеться худобина на чарівній сіножаті й пускає безконтрольно у чисте небо смертоносний газ метан... А він там накопичується, накопичується... Звісно, кожній корові до хвоста газвідловлювач чи хоча б целофановий мішок не почепиш... Та... Над нашою Верховною Радою щось таке спорудити можна. Бо за всі роки незалежності лише “елітарна” фракція комуністів виметала стільки політичного метану в чисте українське небо, що, використай його по-хазайськи, не треба було б у “старшого родича”

газу просити. Підніміть стенограми виступів цих “елітарників” за всі роки незалежності. Там стільки нечисті, стільки отрути, стільки демагогії, стільки брехні. Дивуєшся, як те небо над Україною ще буває сонячним. Та що “еліту”, вибачте, не формувати, а давно розформувати треба. Можна навіть референдум провести. Про потребу цієї бандитської політичної “еліти” в Україні. Як у “спадкоємниці”, спитати за мільйони закатованих, виморених голодоморами, по тюрмах та концтаборах українців. Влаштувати цим бандюгам з Кремлівського кльозету хоча б невеличкий моральний Нюрнберг. Спитати, де ті наші скромні зоощадження, які

У часи епідемії “соціалізма” сформувалася така “еліта”. “Лицо” — “человеческое”, а “человека”, виходить, нема. Є кат, бандюга, брехун, злодюга, яничар, раб, братопродавець та інша плюгава істота, що почепила “на лице” маску людини, а душу має гнилу і нищу. То чого ж ми тепер дивуємося, що у Верховній Раді ця нища братія “продалася регіоналам”? Вони мали “лицо”, хоча й бутафорне, регіонали мали “человека” “обезличеного”. І вийшов елітарний гібрид — “с социалистическим лицом” і капіталістичним задом. Оце і є українська політична “еліта”, яка “формує навколо себе суспільство”...

Повернемося до формування самої “еліти”. Особливо молоді.

баран, як каже Ваня Молдаван, і на “мерседесі” баран. Навіть якщо він народився від породистої вівці й “елітарного казла”. Навіть якщо він мешкає в “елітарній” віллі. Баранячий інтелект і душок козла зостається.

Дехто запевняє, що “елітарність” наших політиків вимірюється коритом. Інколи починаєш цьому вірити. Особливо коли деякі депутати Верховної Ради кричать: “Опозиція рветься до корита! Хоче повернути собі владу...” Значить, влада при кориті. А з корита їсть хто? То виходить, Вітя Царяпкін не дуже й гришить, коли Верховну Раду називає “Верховним свинарником”.

Та політична “еліта” не обмежується Верховною Радою. Коли слухаєш високого урядового чиновника п. Табачника, який сидить під смердючою брудною бузиною і розмірковує про чистоту та інтелект української інтелігенції, розумієш: формується щось таке... “елітарне”... Може, з отим підбузинним душком, але знакове. На межі “елітного” вченого і смердючої бузини...

Чи може бути національною політичною елітою національний байстрюк? Ніде у світі. Лише в нас. Бо наш “елітарник” формується або безпосередньо під Москвою, або ж під московською бузиною. Для того, щоб “об’єднувати” українське суспільство, приносити у нього “злагоду”, “спокій”...

Англійська корона висилала на Австралійський континент злочинців. Карних. Вони там приживалися, винищували аборигенів і... ставали “елітою”. Тепер в Австралії є національна еліта, але нема, чи майже нема, аборигенів.

До нас злочинців відкрито ніхто не закидає. Та й вистачає своїх. Карних і безкарних. Аборигенів у нас ще, слава Богу, набагато більше, ніж в Австралії. Вони ще терпеливо слухають, як політична “еліта” мисить язиками “тісто”, чіпляє їм на вуха “локшину”... Ще терпеливо...

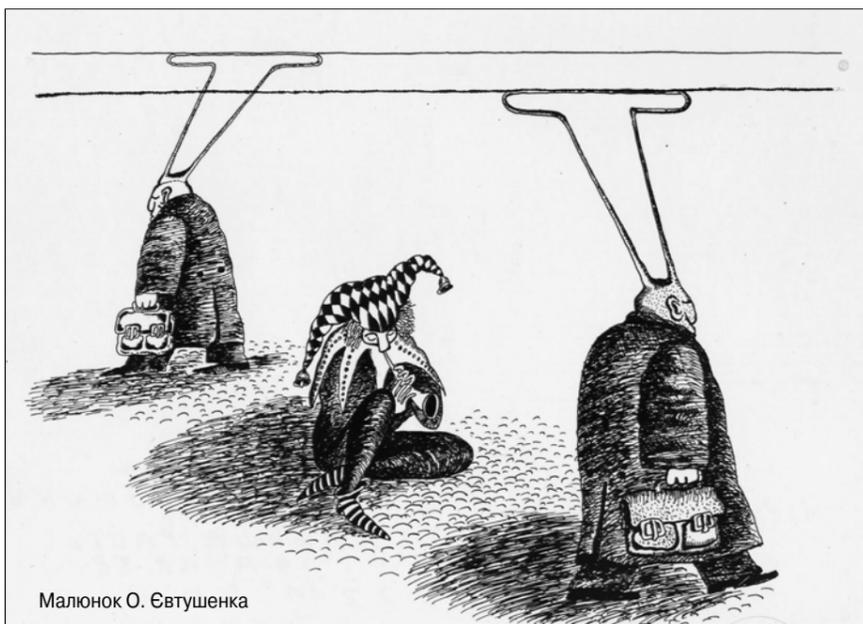
— Не вибачаю! — категорично відрубала молода касирка з явно націоналістичними рисами обличчя. — Є розпорядження міністра — хто не звертається державною мовою, квитка не давати...

Отже варварство і “мракобесіє”...

Та найстрашніше “мракобесіє” в “государственных службах спасения Республики Украина”. Скажу вам майже правду. Я сам був свідком цього “мракобесіє”... Уявляєте, бачу, тоне хтось подібний до отого Александра Ржешевского. Дуже подібний. Тоне і репетує: “С п а с і т е!” А молодий дебелий рятувальник і в вус не дуге.

— Чого не рятуєте?! — майже кричу.

— А зачем силы-то тратить? — спокійно відповідає той. — Гавно не тонет...

Малюнок О. Євтушенка

вони перегнали до Росії, ними живлять свою “п’яту колону”. А ми ще вислуховуємо їхню демагогію, пробачаємо їм їхнє хамство, оплачуємо їхнє варнякання з трибуни найвищої державної ради. Бо ж кожна година трансляції отого варнякання, до речі, лише за їхніми скромними підрахунками, обходиться народів в чотири тисячі доларів.

Правду кажучи, я за те, щоб кожен, навіть дуже “елітарний” чиновник свою “недорослу” формував у себе вдома. І за свої гроші. А не за рахунок моїх податків. У Верховній чи інших радах. В адміністративних норах того чи іншого рівня.

Не поділяю їх на кольори: синьо-білі, помаранчеві, червоні, малинові. Воно як свиня, то свиня. А

І поки “русскаяязычник” з-під Глевахи добірає українські слова, то перепитувати вже пізно. Отаке дикунство у самій столиці “республіки”...

Або ж учителька історії з Севастополя зустрічає, припустим, на Хрещатику подібного до нардепа Колісниченка:

— Здравствуйте! Как приятно видеть вас...

— Тс-с-с! — притулив пальця до губ нардеп. — Вокруг национализм, антисемитизм, ксенофобия. Мракобесы-националисты постоянно вдалбывают людям в головы о враждебном отношении со стороны России...

Бідна вчителька з Севастополя почала заїкатися. Прибігла на вокзал:

— Пожалуйста, извините, что я на русском, мне билет на Крым...

НА РУІНАХ СОВІСТІ

“Однако сегодня русским на “братской” Украине, по сути, запрещают говорить на родном языке. И речь идет не просто о признании или непризнании русского языка вторым государственным — службам спасения Республики Украина категорически запрещено реагировать на русское “спасите”, лишь на украинское “рятуйте”...”

Александр Ржешевский, “На руинах толерантности”, (“Литературная газета”).

Та “братская” Україна вже так допекла “старшому братові”. Місця живого нема. То “краде газ”. То курей дохлих “родичу” підкидає. По-

місною церквою дражнить. НАТОМ лякає. Що там уже говорити про тих бідолашних російських і неросійських “русскаяязычників”, які ледве живуть у “Республіці Україна”.

Уявіть, ходить “русскій”, або ж “нерусскій русскоязычник” Києвом, “матерью городов русскіх”, а тут скрізь оте варварське “южное наречіє”. Бідному “русскаяязычнику”, який придибав сюди з-під Глевахи, терміново треба дізнатися, де знаходиться громадський туалет.

— Скажіте, пужалоста, — питає перехожого, — чілі єсть здесядєсь, щоб по-маленькому?

У перехожого очі заблищали вогнем “зоологічного націоналізму”:

— Спитаєш українською мовою, ворожа твоя душа, то скажу...

3 КИМ ПОВЕДЕШСЯ, ВІД ТОГО НАБЕРЕШСЯ

“...Всегда была непонятна чувственным мудрецам”. Це з пісні. Про Росію. Тепер уже російським “мудрецам” “непонятна” Україна.

“По непонятным для нас причинам, — висловлює “непонимание” дипломат Гр. Карасін, — в Украину закрыт въезд...” Кому — знаємо: жереновським, затуліним і подібним до них “мудрецам”...

Здавалося б, що тут “понімать”. Слухай своє “Международное рус-

ское радио” і роби висновки. “...Другим народам, которые живут на территории России, надо время от времени напоминать, что они не дома, а в гостях. И пусть ведут себя прилично...”

У нас, в Україні, “другі народи”, що проживають на нашій землі, зокрема росіяни, “ведуть себя прилично”. А ось деяким зальотчикам “надо напоминать, что они не дома, а в гостях”... Але, щоб не бу-

ло отого міждержавного “непоніманія”, мабуть, самій російській дипломатичній службі варто було б також дещо “понять”...

Відправляєте, припустимо, лужкових, жереновських, розозіних, сліських, затуліних чи інших, хто страждає галюцинаціями про “жужные окраины России”, “зверства бендеровцев и оуновцев”, “притеснение русскоязычников”, зробіть невеличку профілактику.

Ні, ні. Не психологічно. Воно, якщо вже дурне чи скажене, то виправить його лише могила. Треба цю клієнтуру пропускати через бактеріологічну лабораторію. Робити “посів” на політичну “швидку настю”. Чи, говорючи російською термінологією, на імперське “н е д е р ж а н і є”...

Правду кажучи, донедавна такими категоричними ми не були. Але під впливом вашого “Русского радио” час від часу і в наших високих чиновників людська гідність прокидається...

«ВОЛГА, ВОЛГА!.. МАТЬ РОДНАЯ!..»

Зараз на хуторі “Мозамбик” це найпопулярніша пісня. Лише співають її роздвоєно. Спочатку: “Волга, Волга!..” З інтонацією ніби: “Парень, парень!” А потім: “Мать родная!..” Мовляв, що ж ти накоїв?..

Здавалося б, нічого страшного і не накоїв нардеп Волга. Ну, сказав, якщо Президент видасть указ про дострокові вибори “...Буде все дуже просто: відразу після видання цього указу всі центральні органи виконавчої влади беруться під жорстку охорону військами МВС. Більше того, після видання цього указу буде прийнято термінове рішення Верховної Ради про те, що Верховна Рада не визнає Указів Президента легітимними...”

За таке “сказання” в епоху соціалізму “с человеческим лицом” спитали б конкретно:

— На кого працюєш?.. Що ж ти пробалакався!.. Відкрив план здійснення нової соціалістичної революції!..

Так усе йшло гладко. Стільки праці вкладено. Стільки попередньої підготовки. Для того, щоб відновити заборонену тоді партію комуністів, утворили соціалістичну партію. Вождь її набув репутації борця за правду і справедливість, захисника переслідуваних журналістів, знавця справ касетних і піддиваних. Соціалісти очолили найвищий законодавчий орган держави. Для форми почали “реформи”. Взяли у свої руки пошту і телеграф, усі шляхи сполучення, міліцію. Допомогли розвалити інституцію міжнародних зв’язків, послабити службу безпеки. Впритул підійшли до національного банку. Темночервоних, від яких колись відкололися, до себе прикололи. І ті, які вчора розводили голубів миру, почали розводити бойових свиноподібних голубів. Випускати їх на екрани телевізорів, щоб революційним кувіканням підривали основи “помаранчевої диктатури”, воскрешали зерна диктатури пролетаріату. Здавалося, зосталось зовсім мало — взяти “Зімній” і спитати: “Кто здесь временный?”

А тут “парень” розбалакався... Ледь не звів усе на пси... Слава Вождю, ще є резерви. На Хрещатику “мускулами” у бронежилетах пограли. Мовляв, ми й без указів уміємо “жорстко” “на страже спокойствия и мира” стояти. Парламентський “афганець” налякав, що для контрудару “деструктивным силам” збиратиме не лише конструктивних своїх, а й “ветеранів силових структур” (читай НКВД, МГБ, КГБ, СМЕРШу, ГРУ). Аби ті “деструктивні сили” на революційні реформи не зазіхали. Незалежну самостійну соборну Україну розбудувати “грушникам” не заважали.

Словом, усі передумови для другої великої соціалістичної революції ще є. І вождь ще посміхається. І соціалістичний лисуватий парламентський Геббельс щотрибунно “роздягає” “помаранчевих мрійників”. І тили надійно плавають у власному салі, час від часу вигулюючи свої сідниці навколо трибуни... Все, здається, скрупульозно вираховано, все визначено... І не визначено лише одне — з яким “ліцом” буде соціалізм? Оце поки що й затримує революційний порив і час генерального штурму...

● ТОЧКА ЗОРУ

Жанна БЕЗП'ЯТЧУК

Економічно-соціальна й політична нестабільність у країні має дуже розмаїту симптоматику: від вуличного жебрацтва до скандального звільнення міністра закордонних справ. В українських реаліях серед усіх триовожних сигналів негарздів і проблем рейдерство як спроба боротьби за свої бізнесові інтереси є, безперечно, одним із основних симптомів. Як тільки-но в Україні відбувається зміна владної команди, неодмінно починається перерозподіл власності. Рейдерство в цьому ритуалі політично-економічного штурму вже традиційно є дієвим і перевіреним засобом нарощування бізнесової, а отже, й політичної потуги. Причому в Україні немає жодної політичної сили, що, побувавши при владі, не вдалася б до цього інструменту. Приписування рейдерського розгулу донецьким як їхнього ексклюзивного методу вирішення корпоративних суперечок і поглинання чужого бізнесу підживлене не бажанням визнати, що й помаранчеві, прийшовши до влади в 2005, не цуралися заносити дамоклів меч рейдерства над цікавими для них об'єктами господарювання. Найяскравішим і найвідомішим прикладом є боротьба за контроль над Обленерго в інтересах бізнесмена Костянтина Григоріша, підтримуваного Петром Порошенко. Тому після завоювання будинків на Грушевського донецькоморозівським тандемом нова хвиля рейдерських атак є явищем закономірним і фактично неunikним.

В українському законодавстві феномен рейдерства нормативно не визначений і комплексно не врегульований, тому офіційної й однозначної дефініції цього поняття у нас немає. Рейдерством в Україні іменується доволі широкий спектр дій — від недружного, але законного поглинання одного підприємства іншим до одвертого незаконного, силового захоплення певного об'єкта господарювання. Межа між законними діями, авторизованими рішеннями суду, та фактичним бандитизмом і свавіллям в українських реаліях часто вельми хитка, що є вкрай тривожною тенденцією.

Один із найпоширеніших прийомів захоплення ласих об'єктів господарювання — скуповування акцій міноритарних власників, які часто незадоволені своїм безправ'ям і відстороненістю від корпоративного управління підприємством. Також контроль над підприємством можна встановити шляхом купівлі його боргів, — це дає змогу увійти до ради кредиторів і далі вершити долю ще донедавна чужої і недоступної структури. Процедура санації та банкрутства часто є фінальними акордами рейдерського захоплення підприємств. Індальгенцію на рейдерські маневри зазвичай дають українські

Фото О. Литвиненка

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ — ЗА КРОК ВІД ПРОВАЛЛЯ, ЗА МИТЬ ВІД СВАВІЛЛЯ

суди. Іноді трапляється, що обидві сторони конфлікту озброюються двома протилежними за суттю судовими рішеннями, що вже є проявом очевидного правового свавілля. Корумпованість українських судів і чиновників — ось один із головних факторів процвітання рейдерства. Згідно з результатами експертного опитування, проведеного Центром дослідження корпоративних відносин у листопаді 2006 року, 86,7 % експертів вважають, що корумпованість працівників правоохоронних органів, податкової та судів сприяє збільшенню кількості рейдерських атак. Сьогодні в Україні розгляд позовів при корпоративних спорах не обов'язково має відбуватися за місцем офіційної реєстрації підприємства. Як наслідок, гіпотетично районний суд іншої області може вирішувати долю стратегічно важливих для держави підприємств. А це дає змогу розшукати в загальноукраїнських масштабах лояльного, дружньо налаштованого до певної сторони суддю. Прогалини, лакуни у вітчизняному корпоративному праві є ще однією причиною рейдерського розгулу на наших теренах. Так, за даними доповіді щодо так званих перехідних держав Європейського банку реконструкції та розвитку, оприлюдненої наприкінці 2006 року, Україна разом із, скажімо, Таджикистаном та Білоруссю належить до країн із найгіршим станом корпоративного законодавства. У цей же час, наприклад, Казахстан і Росія, за даними доповіді, вже мають корпоративне законодавство, мак-

симально наближене до найкращих світових стандартів. Україні киче потрібно вдосконалити своє законодавче регулювання акціонерних товариств, процедури банкрутства, корпоративного управління.

При проведенні Центром дослідження корпоративних відносин уже згаданого опитування 42,9 % експертів визнали, що рейдерство в Україні має сьогодні негативні наслідки для національної економіки, в якій в умовах рейдерського засилля частим є зниження економічної потужності підприємств, задіяних у корпоративних спорах, а також, що найголовніше, не захищені права власності. Це, у свою чергу, перешкоджає притоку іноземних інвестицій в Україну. Ось таке майже замкнуте коло. 21,4 % експертів вважають, що найгірші наслідки рейдерства проявляються в Україні не в поточний момент, а в перспективі. Що, однак, посилює негативний характер феномену. 78,6 % опитаних експертів стверджують, що рейдерство негативно позначається на міжнародному іміджі України.

Рейдерство є явищем, характерним для будь-якої перехідної, нестабільної економіки. До початку 2000-х рейдерство фривольно розгулювало просторами сусідньої Польщі. Так само воно ширилося й російськими просторами. Окрім того, рейдерство має місце й у країнах Західної Європи, проте там воно проявляється в абсолютній більшості випадків в єдиному форматі — недружному, але законному поглинанні одного підпри-

ємства іншим. Українського авантюрного пасьянсу з утворення фіктивних, підставних структур, які займаються скуповуванням акцій, і з винесення судами сумнівних із правової точки зору рішень щодо арешту акцій, в європейських умовах верховенства права ніхто не зуміє розіграти. Законне поглинання підприємства без попередження дає змогу витіснити з ринку неефективний, не спроможний відстоювати інтереси підприємства менеджмент. Це розглядається навіть як позитивний, профілактичний засіб, що спонукає менеджмент компанії бути безперервно змобілізованим і націленим на максимальний результат. Така форма законом дозволеного рейдерства називається на Заході грінмейлом.

В Україні ж грінмейл далеко не найпопулярніша форма рейдерських атак: частка одвертого беззаконня або ж вельми хиткої узаконеності в

нас набагато вища. Так, фахівці, щоб якось упорядкувати розмаїття рейдерського креативу в Україні, виокремлюють “біле”, “сіре” та “чорне” рейдерство. “Біле” — це, зрозуміло, грінмейл, якого в нас найменше. “Чорне” — це одвертий бандитизм, що має яскраві театралізовані форми зовнішнього виразу, коли бійці приватних охоронних фірм у камуфляжі й касках беруть в облогу будинок адміністрації підприємства, а потім викручують руки працівникам. І, нарешті, “сіре” рейдерство — це будні українського рейдерства, коли ніхто, навіть наймудріший суддя, вже не може достеменно розібратися, хто винний, а хто — ні. Спроба рейдерської атаки абсолютного лідера з рейдерства в Україні фінансово-промислової групи “Приват” на олійноекстракційний завод “Олейна” в Дніпропетровську, що належить європейській мультинаціональній компанії Vunge, спонукала останню до привернення уваги міжнародної спільноти й української влади до проблеми незаконного рейдерства в Україні. Компанія звернулася до структур Європейського Союзу з відповідними заявами. А це вже для України з її євроінтеграційними стратегічними планами вкрай неприємний факт, надто якщо скорелювати його з думкою експертів щодо негативного впливу рейдерства на міжнародний імідж країни.

Однак останньою краплею у сіро-чорному морі українського рейдерства є спроби рейдерських атак на об'єкти не комерційні, а культурні. За останній час в Україні можна виокре-

мити три промовисті прецеденти: конфлікт навколо найстарішої газети Дніпропетровська “Днепр вечерний”, навколо кіностудії імені Олександра Довженка та державної студії “Укртелефільм”. Кожна з історій заплутана й неоднозначна, у кожній зі сторін усіх трьох конфліктів — свої аргументи й своя правда. Кожна з історій за масштабами й ваговитістю задіяних сторін потребує окремого серйозного журналістського розслідування. Так, у випадку з газетою “Днепр вечерний” ідеться про незавуальовану спробу дніпропетровського бізнесмена, депутата обласної ради від Партії регіону Євгена Глоби в ході реорганізації газети з колективного підприємства в акціонерне взяти в свої руки повний контроль над газетою та її колективом. У випадку з двома студіями, що є не просто державними підприємствами, а матеріальними символами розвитку українського кіно, осередям, на якому виписувалася його історія впродовж останнього півстоліття, довгі роки безгрошів'я, безчасся та бездоріжжя, зрештою, загнали їхні колективи в боргові й орендні зашморги, в яких студії стали легкодоступними жертвами сірого рейдерства. Колишній генеральний директор кіностудії імені О. Довженка Микола Мащенко 2000 року віддав ВАТ “Трест “Київміськбуд-1” ім. М. П. Загороднього дві ділянки студійної землі по вулиці О. Довженка в обмін на квартири для працівників кіностудії. Замість 10 % від загальної кількості побудованих квартир студія отримала лише три однокімнатні квартири, за які її змушують заплатити 9,5 млн. гривень, що становить її річний бюджет. Історія конфлікту між Укртелефільмом і Державним комітетом телебачення та радіомовлення ще заплутаніша. Законність угод про оренду для будівництва житлово-адміністративного комплексу землі, на якій розташована студія, що укладалася студійним керівництвом у часи, коли Держкомтелерадіо очолював Іван Чиж, тепер піддається сумніву. Звільнення вже колишнього керівника Укртелефільму Олега Бійми, коли той лежав у лікарні, ще більше затемнює суть та істину в цій історії. А прагнення об'єднати Укртелефільм із збитковим конструкторсько-технологічним бюро “Фотон” колектив студії розглядає як спробу погано завуальованого рейдерського захоплення.

Який висновок із цього всього напрашується: країна, в якій рейдерство в свою карколомну орбіту втягує ЗМІ та кіностудії, дуже серйозно ризикує не лише матеріальним добробутом, а й добробутом духовним. Українське сіро-чорне рейдерство, що, на думку 60 % експертів, 2006 року почастішало порівняно з 2005 роком, розмиває межу між дозволеним і свавіллям, підштовхуючи до провалля, в якому панує влада сильного, а не мудрого й правого. А це все, як відомо, нічого спільного з демократією не має.

● НОВА ДУХОВНІСТЬ

ХАБАР І КОРУПЦІЯ

Рубрику веде
Володимир ІЛЬІН,
доктор філософських наук,
професор Київського
національного університету
імені Т. Шевченка

II.

У нашій реальній дійсності хабар — один із доказів ліберальних відносин: чиновники, бізнесмени, інтелігенти, робітники, селяни — всі приходять до нього як до безвідмовного способу вирішення термінових проблем. Інше джерело хабара — відсутність закону; гербовий папір чи папір із печаткою означають більше, ніж державний закон, указ президента чи наказ міністра. Кожний чиновник має право трактувати постанови державної влади, до якої “далеко і високо”, як йому захочеться, але за умови відповідного підношення.

Суть хабара — звільнити себе від неприємностей або вирішити нагальні проблеми. Гроші, як головна суть підношення або хабара, змінюють вектор сподівань на справедливість. Вона є, її можна домогтися, встановити, але за відповідну плату. Все залежить

від фінансових можливостей того, кому ця справедливість потрібна.

Наш громадянин звик до практичного сюжету хабарництва, який може бути декорований у різні алегоричні звороти: “Від усієї душі”, “дарунок від серця”, “на свято”, аби показати щирість дарунку. Зазвичай він розрізняється на власне “подарунок” і на “гостинець”, залежно від якості послуги. Хабар як спосіб здійснення своїх планів і сподівань втілюється в життєву мудрість ідіоматичних конструкцій: “Не підмажеш — не поїдеш”, “З миру по нитці — голому сорочка”, “Бути у воді — і не напитися?!” Сюжет про хабарі супроводжує також інший важливий мотив — мовчання закону, недоступність якого для буденної свідомості майже аксіома: “Закон як дишло, куди повернув, туди й вишло”, “Закон — павутина: джміль проскочить, муха

зав'язне”. В суспільній свідомості, таким чином, стверджується скепсис і недовіра до закону, до можливості правового вирішення проблеми.

Хабарництво — не просто порушення закону чи підрив моральних основ. Воно — своєрідне мистецтво, яким володіють ті, хто вважає подарунок (хабар) законною компенсацією його не зовсім правильної (неправедної) дії.

Протистояння людської правди й закону, що породжувало соціальну нетерпимість, намагалося подолати християнство, яке впорядкувало етично-правову культуру, поставило під морально-релігійну експертизу беззаконність і безконтрольність представників влади й багатих людей. Законодавство країн, які декларують себе як демократичні, публічно стверджує новий статус людини, номінально рівної оточуючим у своїх можливостях і зо-

бов'язаннях. Однак дійсність демонструє протистояння глобально-універсального, державного, божественно-нормотворчого та маленького, окремого, суб'єктивного, людського.

Звичайна людина, не спеціаліст, не може і майже не намагається розібратися в хитросплетіннях професії крочкотворця; покладаючись на Бога і себе, вона впевнена лише в одному: *від суми і тюрми не зарікаються*. І горе тому, наставляє традиція, хто насмілився вважати себе безгрішним і невідповідним. Упорядкована моральна система цінностей починає підніматися багатством, соціальним статусом, які дозволяють здійснювати аморальні вчинки. Підкуп узаконюється як можливість владної особи. Поки ця особа не ототожнюється з грошима, її повноваження залежать від походження і зв'язків “при дворі”.

● МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ З ВОЛОДИМИРОМ ЯВОРІВСЬКИМ

Продовження.

Початок у ч. 15, 16, 18, 20.

Хочу нагадати вам, що мої душа і розум натрапили на унікальний документ української, вже відстояної історії, — перекладений українською і донесений до нас письменником, моїм земляком, класичним українським прозаїком із Вінниці Миколою Рябим. Ідеться про дорожні записи араба Павла Халебського, зроблені через півроку після Переяславської ради, літа Божого 1654 в Україні.

Цей документ на три з половиною століття “загубився” для українців, хоч його велетенськими накладками видали наші сусіди, про яких, до речі, Павло Халебський висловився у своїй книзі не лише холодно, відчужено, а й негативно чи й осудливо. Микола Рябий віддав кілька років свого життя, щоб перекласти книгу живою, соковитою українською мовою, прокоментувати всі неясності, допущені молодим християнським арабом, а найголовніше — видати цю книгу під назвою “Україна — земля козаків”. Мізерним накладом, але з ґрунтовними коментарями Миколи Рябого на рівні добротного історика та ілюстраціями художників із Вінниччини — Валентина Тишецького, Михайла Чорного, Юрія Кізімова, Івана Грищука.

Я не маю сумнівів, що найближчим часом це історичне свідчення стане всенародно доступним, бо буде видане масовими накладками, що його вивчатимуть у школі, що цю книгу цитуватимуть українські (справді українські!) політики, президенти, політологи, український люд. Це мусить статися, бо Павло Халебський навіть “хохлів” і “малоросів” переконує, що ми з вами — нація віддавна висококультурна, цивілізована, господаровита і мудра. Ми вже тоді були Україною, землею козаків, а наш північний сусід ще був “молодшим братом”, Росії ще не було, а існувала країна на ім’я Московія.

Павло Халебський побачив українців після страшної, всезнищувальної українсько-польської війни, два тижні потому, коли польські карателі заскочили українське південне Поділля саме на Великдень, сікли шаблями український люд, що молився по церквах. Але й після цієї трагедії моєї малої батьківщини — Південної Вінниччини він побачив українців як націю цивілізовану, освічену, культурну, боговірну і неповторну. Порівняно з Україною Московія (молодого араба з Сирії важко звинуватити в упередженості) була 1654 року дрімлючою провінцією, хоч вважала себе після Переяславської ради вже всемогутньою метрополією.

Тож слухаємо Павла Халебського, який зі своїм батьком — православним патріархом Макарієм Третім після знайомства з Південним Бугом дістався до Богуслава, де зустрічається з гетьманом, першою особою тодішньої України — Богданом Хмельницьким. Це унікальне історичне свідчення. Іноземець, людина з іншого, мусульманського світу, з іншої цивілізації зустрічається навч із Хмелем. І неупереджено описує його, не знаючи, що це буде рідкісний документ для української нації і через кілька століть поспіль. Слухаємо.

“Загледівши звіддалеки нашого патріарха, гетьман спішився, це саме учинив і його супровід, підступив до патріарха, тричі уклонився і, поцілувавши поли його мантії, припав до хреста в його десниці. Наш владика патріарх поцілував його в голову.

Де очі ваші, господарі Молдови й Волощини?... Де ваша пиха?... Жоден з вас — не рівня будь-кому з гетьманових полковників!.. А Гос-

подь справедливо й слушно осипав гетьмана подарунками й наділив щастям мірою, недосяжною царям.

Гетьман тут-таки узяв погід руку нашого владика патріарха і рушив з ним зі сльозами в очах крок по кроку до фортеці, поки не увів досередини.

О читачу! Ти міг би бути свідком мудрості його промов, його лагідності, покірливості, смирення й сліз, бо він був вельми радий нашому владіці патріархові, надзвичайно його полюбив і сказав: “Удачний Божові за те, що удостоїв мене перед смертю побачити твою святість!”

Вони багато про що розмовляли, і все, про що просив гетьмана наш патріарх, він покірливо сповнив. Серед іншого мовилося про волоського господаря Костянтина та бояр. Вони перебували у великому страхі перед гетьманом, чекаючи, що він зненацька упаде на них зі своїм військом, покарає за все те, що учинив над козаками господар Матвій, розбивши Тимошів загін, багатьох умертвивши та взявши до неволі. Вони дуже прохали нашого патріарха поклопотатися за них перед гетьманом, умовити його написати їм заспокійливого листа. **Гетьман уволів його волю й надіслав волохам такого листа.** Новий господар Молдови також дуже боявся, що гетьман відомстить молдованам за смерть свого сина Тимоша та за інші мерзенні вчинки щодо козаків.

Гетьман простив і їм, надіслав

надії, що той... з’їсть його останнім. І за два тижні Січ впала. Тепер уже остаточно і назавжди. Самого Калнишевського запроторять на двадцять п’ять років у соловецьку яму-темницю. Сам кошовий ні на мить не відступиться від України, його дух вразить і вражатиме багато поколінь українців, та хай і останній, але такі бій із підступними “союзниками” — окупантами мав би більший історичний сенс. Адже козаки вміли і перемагати, і помирати, не втрачаючи честі. Текелій нищив Січ, вивозив гармати, а Калнишевський ще вів переговори...

Чи не здається вам, дорогі мої українці, що так само довго “заходили” і налаштовували на конкретні дії і Віктора Ющенка? Можливо, аж занадто довго, поки він почав усвідомлювати себе Президентом України?

Доброта, всепрощення, поблажливості до ворогів... Це наша сила чи слабкість? Наш генетичний ключ чи випадковий збіг епох і ви-

**“Який це благословенний народ!
Який він численний!
Як ревно він береже православну віру!”**

йому поеми та оди про його походи, війни з ворогами православної віри й перемоги. Нехай зовнішність його й непоказна, але з ним Бог, а це вже велика річ. Молдовський господар Василь був кремезний, суворий з лиця, показний, владний, слово його виконувалося беззаперечно, він славився в усьому світі, володів великими маестностями й скарбами, а проте все це не допомогло йому, і як у першій своїй похід, так і вдруге, і втретє, і багато разів він удавався до втечі.

Який контраст, Хмелю, між гучним іменем твоїм, діяннями й зовнішнім твоїм виглядом! Воїстину Бог з тобою, Він, який поставив тебе, щоб визволити свій обраний народ од поневолення ляхами, як у давнину Мойсей вивів ізраїльтян з єгипетської неволі, той потопив військо фараонове в Червоному морі, а ти знищив і вибив ляхів, гірших за єгиптян, своїм гострим мечем. Хвала Господові Богу, Який здійснив через тебе, Хмелю, усі великі чини!

Якщо траплялося, хто-небудь

чись до свого війська. На ньому був білий дощовик. Перед заходом сонця він, попросивши вибачення, прислав нам грошей на дорогу й листи до урядовців підвладних йому міст, аби нам усюди надавали житло, харчі, питво, коней і возови, а також листи до царя московського та воеводи пугивльського.

Знай, читачу, що держава ляхів складалася з трьох частин: одна частина — та, яку відібрав у них і опанував гетьман Зиновій Хмельницький; вона пролягла з півдня на північ і зі сходу на захід на місяць шляху, вся наповнена людом, укріпленими містами-фортецями, як гранат зернами; друга частина — та, що досі залишається в руках поляків; третя частина — між цими двома, яку гетьман дотла спустошив: спалив міста й інші поселення, перебив там чоловіків, причому більшіна мешканців стала татарськими бранцями, і перетворив її на безлюдну пустелю, кордон між ним і ляхами на відстань кількох днів шляху.

Знай же, що у Хмеля вісімнадцять полковників, тобто пашів, кожен із них править округою з багатьма містами й фортецями з множеством люду. Четверо-п’ятеро з цих вісімнадцяти полковників мають під своєю владою кожен сорок, п’ятдесят і навіть шістдесят міст. Вони повинні утримувати військо в шістдесят, п’ятдесят, сорок тисяч; найменший серед них має під своєю рукою тридцять-сорок міст, а війська — двадцять-тридцять тисяч. Ті, що нижчі за рангом, мають під владою кожен по двадцять поселень і не менше, а війська — по двадцять тисяч і не менше. Усі загоны, що налічують понад півтисячі козаків, стають під гетьманову руку, коли засурмлять у похід. Вони досконало навчені усіляким військовим мистецтвам. Нині в гетьмана близько ста тисяч хоробрих молодиків, вправних у верховій їзді, володінні зброєю. Раніше це військо складало просто селяни. Вони не мали військового досвіду, але поступово його набули. Згадані ж парубки змаленства навчалися верховій їзді, стрільбі з рушниць, луків, метанню списів, гартувалися в хоробрості.

Треба зауважити, що козаки не отримують платні. Посполиті сіють хліба скільки хочуть, потім жнуть його й звозять до своїх засіків. Ніхто не бере з них ані десятини, ані чогось подібного — від усього цього їх звільнено, в країні козаків не знають, що таке податки. Але Хміль оддає на відкуп утримувачам митниць увесь митний збір з купців на кордонах своєї держави, а також прибутки від продажу меду, пива, горілки за сто тисяч динарів (червінців). І цього вистачає йому на цілорічні державні витрати. А населення податків не сплачує.

Оці відомості про Хмеля й козаків, описані докладно, старанно й правдиво після багатьох розпитувань та перевірок, я зібрав, пересвідчуючись у їхній достовірності, з чималими труднощами. Скільки ночей, забувши про відпочинок, я просидів над цими нотатками.

Щодо згаданої фортеці Богуслава, то вона дуже міцна, оточена двома стінами й двома валами. Велі її численні, а з полуденного боку фортецю захищає цілком висока гора. Попід нею тече згадана ріка Рось, з води виступають величезні скелі. У фортеці побачиш великі й пишні палаци, що належали ляхам, поблизу — їхній костел. Наш владика патріарх дозволив освятити його й правити в ньому, бо козаки раніше руйнували, зрівнювали з землею всі їхні костели, думаючи викоренити в такий спосіб саму пам’ять про ляхів; через те вони покинули напризволяще їхні величні житла та інші будівлі, перетворили їх навіть у нужники — ненависті до релігійних ворогів найдужча”.

Далі буде.

ПИСАРІ ТА ХРОНІКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИТТЯ

свого листа у відповідь на їхню скупку”.

На мить перерву документальну оповідь Павла Халебського, бо мені, мабуть, як і вам, братове українці, після отакого наближення до “живого” Хмеля, напрошується, невідступно стоїть за плечима, пронизує свідомість прекрасна, але й трагічна паралель із нинішнім днем України. Історики давно вже сушать голови над загадкою: а чи розпочав би Богдан могутню національно-визвольну війну за Україну, якби його не принизив гоноровитий поляк, чигиринський підстароста Чаплинський, напавши на хутір Суботів? Навіть якщо за цим стояв польський король Владислав, який прагнув позбутися монопольного впливу магнатів на польську владу та нахабства зарозумілої й пихатої шляхти, яка тероризувала і короля, і Україну. Король подарував “реєстровому” Богданові права на Суботів, але Даніель Чаплинський зумисне спровокував його, спершу жорстко побивши сина Юрася, а тоді й захопивши Суботів і позбиткувавшись над родиною Хмельницького.

І водночас низка істориків, а особливо Павло Загребельний у своєму романі “Я, Богдан...” схилиються до думки, що саме надмірна сентиментальність, м’якість, довірливість безстрашного військового стратега всеєвропейського масштабу Хмельницького спричинилися до поразки під Берестечком і привели, зрештою, до Переяславської ради і до великої Руїни в Україні.

А тоді легендарний кошовий Калнишевський 1775 року в трагічні дні початку ліквідації Запорозької Січі Катериною, ув’язався у довгі, безнадійні перемовини з російським генералом Текелієм. Калниш був типовим українським “миро-творцем”, який годув крокодила в

падків? Це наша доля чи наше прокляття? Це заповіт Божий чи кара Божя? Задумаймося над цим. Мусимо задуматися, бо вже в багатьох поколіннях українців це творить нашу спільну та кожного зосібна долю.

А поки що читаємо далі Павла Халебського:

“Відтак гетьман став розпитувати нашого владика патріарха про те, що його хвилювало.

Після цього ми обдарували Хмеля, принісши на тацях, засланах до їхнім звичаєм рушниками, уламок каменю з кров’ю Господа нашого Ісуса Христа зі святої Голгофи, дзбан зі священним миром, шкатулку з мускусним милом, пахуче мило, халебське мило, шкатулку з цукерками, ладан, фініки, абрикоси, риж, горнятко з кавовими зернятками, торт з кавою, бо він любить каву, китайську корицю (кассію) та коштовні — великий і малий — килими.

Навпроти гетьмана сиділи генеральна старшина й десятеро з його полковників.

Усі вони, за їхнім звичаєм, голять бороду й кохає пишні вуса, а полковник — це те саме, що паша чи емір.

Цей Хміль — муж поважного віку, але щасливий Божим благословенням, а тому він — проводир справдешній: ширий, спокійний, мовчкуватий, не цурається людей, усіма справами займається особисто, помірний у їжі, питві та одягові, наслідуючи спосіб життя найвеличнішого з царів Василя Македонянина, як про це оповідає історія. Кожен, хто побачить його, дивуватиметься йому, мовлячи: “То ось який він, цей Хміль, чие ім’я та слава набули світового розголосу!”

Як нам оповідали, у європейських країнах складали в похвалу

УСІ РІДНІ У СВОЇЙ ГОСПОДІ

Валентина ДАВИДЕНКО

Нинішні столичні дні забарвлені соціальною втомою, і дифузія мітингових зібрань на центральному майдані схожа на картинку з кінострічки, відмотану років на сорок назад. Такі ж мітинги чи зібрання без потреби і пристрасті, тільки в нинішніх більше цинізму. Бо люди, яких називають “з народу”, приходять постояти день на спеці чи дощі за визначену платню. А політики змагаються за власні нинішні й майбутні пріоритети. І що в такому непевному часі повинен робити дорослий і працьовитий чоловік, який змалечку звик трудитися — важко, але з віддачею, облаштовуючи своєю працею обійстя, село, землю, яку віддано шанувати. І як нормальний український господар прагне добробуту, любить власну родину та ніколи не забуває про численних родичів і сусідів аж до околиць рідного села та й близького містечка. Має достатньо сили і відваги, щоб боронити принципи, набуті за життя, але катастрофічно втрачає свою крицеву міць перед одним — слізою скривдженої сироти. І тоді розповідає сам, майже зі сльозами, розчучуючи до сліз своїх гостей, життєві біографії дітей, яких ніколи не бачать гарно виголені й не скривджені голодною дієтою оратори зі столичного Майдану. Бо для цього треба ходити без почту і журналістів по залізничних станціях і сиротинцях, туберкульозних диспансерах і занедбаних хатах, де, замучені злиднями, деградує у пиятиці батьки і не радіють власним дітям. Ось із таких місць зібрав Іван Суслів до сімейного дитячого будинку в селі Буки Сквирського району маленьких і старшеньких, тепер їх двадцять чотири, і буде ще більше. Він змінив їхні долі, але не прізвиська, бо хоче, щоб кожний із його названих синів і доньок не відчужався роду, а вже при досягненні повноліття вирішував: залишити своє рідне прізвисько чи стати Суслівим. Про цей будинок, як і про його господаря вже писала преса, знято телесюжети, але насправді треба побачити на власні очі феномен такого рідкісного суспільно-психологічного явища в нашій країні, як одкровення в благодійності. Я розглядаю це як дар, що сходиться так само на людину, як і талант творчості. Іван Суслів мав з’явитися в цей час, коли занадто хижо і безсовісно напівфеодалний латифундизм готує чорний ринок торгів українською землею, розорюючи села, і занедбані й покинуті діти — лише супутнє явище цього лиха.

Наталія Миколаївна Суслів з дітьми

Іван Миколайович знає з власного дитинства, що таке прокинутися голодним і не сподіватися на ситний сніданок. Їх у родині було дванадцять, і матуся обливалася сльозами, не в змозі нагодувати дітей. Якось дорогою до школи він зайшов за товаришем, а того саме напучувала мама: “Доки не з’їси яєшні і бутерброда з ковбасою, з дому не виходь”. Голодний Іванко вихопився на вулицю, нарвав листя вишні й, жуячи цей терпкий свій сніданок та обливаючись сльозами, біг до школи з гіркими думками: “Чому доля посилає одному щедрою рукою, а іншому і крихти не дає?” Цю дилему вирішував потім через власну життєву філософію. Здібний у навчанні й кмітливий ще з юних літ, мав талант опанувати будь-яку справу, і коли зміг зайнятися підприємництвом, за короткий час перетворив місцевий збитковий маслокомбінат на високорентабельне підприємство. Ще більше створив робочі місця завдяки тому, що поставив на ноги інші промислові підприємства та сільські господарства району. І щоразу прибутки і високі стандарти життя не оберталися розвалом і зубожінням для довколишніх сіл, як це відбувається в околицях володіння інших можновладців. Навпаки, тут люди мають добрі заробітки, територія підприємств і сіл облагороджується, Іван Миколайович сам зніціював закладання величезного парку на тисячі дерев, фірма Суслів збудувала у Сквирі два приміщення під філіали київських ВНЗ, за свої кошти направляла на навчання дітей із бідних родин, фінансово підтримувала численні благодійні акції.

Не знаю, чи описувала б я захоплено здобутки навіть талановитого і працьовитого підприємця на “окремо взятій території”, його володіння з найсмільвішими архітектурними спорудами, до речі, господар переважно сам і проєктує, якби не побачила в цих чарівних місцинах дітей, які переконають кожного, що це й насправді одна велика родина. Калейдоскоп, зібраний із коротких розповідей і вражень. Їхні умови життя можна назвати розкішними: затишні спальні й кімнати для навчання і відпочинку, комп’ютерний клас, спортзал, навіть свій маленький театр, де влаштовують свята і вітають іменинників. А в саду клумби, дерев’яна скульптура з героями казок, вигадливі гірки і загадкові дерева з “мисливським будиночком” у вітті, де ховають подарунки дітям. Багато з них тут уперше почали усміхатися і не боятися дорослих, і довіряти свої таємниці мамі Наталі Миколаївні, бо чи не з кожним їй довелося побути на стаціонарному лікуванні в районній лікарні, з’ясувати шкільні проблеми, привчати новачків до нових стосунків у великій родині братиків і сестричок. Ці діти з гірким досвідом минулого, але не забалувані й не пешчені новим комфортом. Спокійна атмосфера з любов’ю до кожного, на моїх очах малює минаючи кухню, побачив там одну з сестер, побажав їй “смачного”, як зазвичай, і помчав у своїх справах. У день нашого приїзду всі діти допомагали виховательці прибирати перед парканом вулицю, навіть найменші поралися з совками. У школі дітей із сімейного будинку Івана Суслів хвалять: усі гарно вчать, переважно відмінники, грають на музичних інструментах, співають. Іван Миколайович сам перевіряє щоденники кожного і проводить “виховну годину”. Ось зразок. Хлопчик, якого в дім взяли недавно, вередував звичним для нього засобом: ліг на підлогу і з вереском молотив ногами. Наталія Миколаївна, майже плачучи, зателефонувала чоловіку. Суслів відвів малого в кімнату для навчання і сказав, що доки інші на прогуляні,

Іван Миколайович Суслів одержує орден Миколи Чудотворця на VII Міжнародному конкурсі української мови

той повинен зробити домашнє завдання. Далі з його слів: “Малий там, за дверима, а я тут мучуся, жаль мені його. Але ж треба, щоб він відчув авторитет батька, бо й далі в житті буде домагатися свого істериками. Нарешті не витримує, заходжу, сів коло нього, запитую: “Не ображаєшся на мене?” А він обійняв мене і плаче: “Ти й насправді мій тато!” Я сам вже плачу і кажу: “Аякже!” А він: “То де ж ти так довго валандався, що не забрав мене додому раніше?” — “Та, — кажу, — я теж був неправильний, як оце ти сьогодні”.

Одну з дівчаток, напівсироту, до будинку привів рідний батько. Іван Миколайович сказав, що прийме дитину, але попросив батька навідувати її і запропонував роботу з гарною платнею, аби лиш той лишився у Сквирі, і дівча мало рідну людину. Та чоловік уже на третій день поїхав із міста і більше не озивався.

Є значно драматичніші історії вихованців цього незвичного сімейного будинку, яким не опікується держава. Але Іван Миколайович, розповідаючи їх, зауважує: “не для публікації”, бо думає про репутацію і майбутнє своїх названих дітей. А вже тепер забезпечує його

матеріально. На банківський рахунок кожного перераховується щомісяця сто доларів. Гарантована вища освіта, житло, автомобіль і підтримка у власній справі. Та навіть за цих умов дітей стимулюють до навчання і праці. У закордонну мандрівку нині поїхала половина з них, найстаранніші. Але влітку всі оздоровлюватимуться на морському узбережжі. Здається, все, чого не мав у власному дитинстві Іван Суслів, він прагне дати дітям. І це природно, якби йшлося тільки про власних, але його сини вже дорослі, допомагають батькові й так само сердечно ставляться до названих братів і сестричок.

Коли гості, навіть високоповажні, з інших держав приїжджають подивитися цей сімейний будинок, екскурсію проводить дружина, а Іван Суслів чекає візитерів у офісі. Це правило запровадив після одного випадку, коли при гостях дитвора кинулася насамперед до нього, аби пригорнутися до батька, поцілувати його. Тоді й почув скептичні слова одного з бізнесменів: “Он як вимуштрував Суслів дітей, аби показували на людях, що люблять його”. Гірко врізалося в пам’ять, бо чи знають ті, хто приїжджає з цікавості, як доводилося боротися за кожну дитину, щоб забрати з нелюдських умов сюди, як одне дівча написало листа своїм маленьким родичам, які вже жили в будинку Суслів, щоб вони попрохали татуса Івана забрати і її з дитбудинку. А він сам, згадуючи дитинство, коли не мав власного ліжка, і службу у війську сприйняв, як благо, бо годували і було де спати, тепер переживає кожну важку історію неволі цих дітей як власну. І не міг змиритися, коли директор школи одного разу не пустив на дискотеку його “інтернатівських”, Суслів забрав їх, як скривджених пташат, і побудував свою залу під дискотеку.

Але величніші його проєкти — це храм, який звів над Роставцею, а біля нього хоче створити Алею Святих. Це будуть скульптури тих визначних людей, які творили благодійні справи для України. Іван Суслів поїздив по світах, бачив прекрасні пейзажі й багаті землі, але любить тільки свою рідну. Алею відкриватимуть скульптури його батьків. А в своїй дивовижній родині він хоче мати 50 дітей. Розмірковуючи теоретично, я й досі запитую себе, чому він це робить. Але тільки до тієї миті, коли цей, гартований життям, великий розумний чоловік втрачає крицеву мужність і плаче, розповідаючи про всіх 24-х своїх дітей...

Ольга СКРИПКА

Конкурс має п’ять номінацій (транс-національна корпорація, національна бізнес-структура, банк або фінансова установа, благодійний фонд, бізнесмен-фізична особа) і проходить у два етапи. Перший, на якому визначатимуть благодійників Києва та області, — триватиме із 24 квітня до 30 червня, а другий — розпочнеться 1 липня. Тут визначатимуть переможців інших 24 регіонів і 5 благодійників на національному рівні. Нагорода — стату-

АЛЕЯ БЛАГОДІЙНИКІВ

Розпочався національний конкурс “Благодійник року 2007”. Організатори — Всеукраїнський благодійний фонд “Дитячий світ”, Центр філантропії, Український Форум грантодавців і генеральний партнер Надра Банк — наголошують: його мета — публічно визнати здійснення благодійної діяльності, спрямованої на вирішення нагальних суспільних проблем, та популяризувати її.

етка-емблема з написом “Благодійник року 2007”.

“Ми також плануємо висадити в Києві поблизу Дніпра Алею благодійників, на якій кожен переможець посадить символічне дерево”, — розповідає заступник голови оргкомітету Сергій Летенко.

Переможців визначатимуть за критеріями впливу на зміни у житті місцевої громади, якісних змін у житті людей, яким надавалася допомога, та розмірів і тривалості її здійснення.

До журі запрошено представників найвідоміших благодійних

організацій країни та представників українських і міжнародних фондів, повідомила голова журі конкурсу Світлана Куц, і додала, що імена членів журі до нагородження не розголошуватимуть.

Подібні конкурси вже здобули визнання у світі. Так, у Східній Європі “Благодійниками Року 2006” стали СУАЛ у Росії, банк BRD (група Societe General) у Румунії, енергетичний холдинг CEZ у Чехії, розповів член оргкомітету конкурсу, директор Українського Форуму грантодавців Ігор Попов, і український конкурс має стати одним із серії подібних заходів і сприяти розвитку благодійності в нашій країні.

МОВОЮ ПЕНЗЛЯ

Призи і заохочувальні подарунки (дипломи, книжки та компакт-диски) від ВУТ “Просвіта”, а на додачу чудовий концерт отримали переможці й учасники Всеукраїнського дитячого конкурсу патріотичного плаката й малюнка “Палітра українського слова”, започаткованого Товариством за сприяння Національної спілки художників України, що його підсумки підбивали 21 травня у Київському міському будинку вчителя. Тут же розгорнули виставку найкращих робіт.

Ольга СКРИПКІНА

Конкурс за трьома віковими категоріями: молодша (діти 6—10 років), середня (11—14) та старша (14—17), — традиційно тривав від 1 лютого до 1 травня. Роботи дітей, (а це 178 учасників із різних областей України) оцінювало журі на чолі з заслуженим художником України В. Франчуком.

Переможцями стали вихідці з Києва (за ними всі перші місця), Житомира, Сум, а також Кіровоградщини та Автономної Республіки Крим.

Відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” Микола Нестерчук: “Конкурс присвячений виявленню світосприйняття дитиною українського слова й України. Діти передають власне бачення творів української літератури та її героїв, народної пісенної спадщини, відтворюють події історичного минулого, долучаються до національного, адже ми прагнемо не лише підтримати юні обдаровання, а й виховати у дітей любов до рідної мови, викликати бажання вивчати її для подальшого утвердження”.

Голова журі, заслужений художник України Валерій Франчук: “Я дуже збентежений і здивований: щороку ми наповнюємося дедалі глибше. Порівнювати роботи конкурсантів із минулорічними не варто: тоді ми мали свій результат, але нинішній нічим не нижчий. Прекрасні молоді творці дають перспективу батьківщині. Я радий тому буянню кольорів і вірю, що ці дітки не загубляться у вирі й плині українського життя, знайдуть себе і зреалізуються на благо України”.

Гарні враження залишилися і в учасників. Сестри Роксоляна (переможець старшої вікової категорії) та Соломія (отримала заохочувальну премію) Добровольські з Київської дитячої академії мистецтв від конкурсу в захваті.

Соломія: “Я малювала дівчину, яка тримає в руках веселку з квітами. Райдуга над річкою — це символ мрії”.

Фото Олександра Литвиненка

Роксоляна: “Дуже добре, що створили такий конкурс. Я вже не вперше беру в ньому участь і кілька разів перемагала. Мені подобається, що відкривають у дітей талант і дають можливість творити. Думаю, це чудово”.

У найближчих планах організаторів, поділилася Валерій Франчук, на 10-річчя конкурсу розгорнути виставку робіт своїх вихованців за весь період його існування. Сподіватимемося і цього свята творчості.

СПРАВЖНІЙ СКАРБ

Т. О. ГИРМАН,
учитель Іллічівської ЗОШ І-ІІ ст.
с. Іллічівка Луганської обл.

Колектив учителів Іллічівської ЗОШ І-ІІ ст. Троїцького району Луганської області отримав справжній скарб для педагогічної роботи — книги, компакт-диски, аудіокасети від голови обласного відділення ВУТ ім. Тараса Шевченка “Просвіта” Володимира Федорівича Семистяги.

Уроки у нашій школі стали цікавішими, змістовнішими. Учні йдуть на них із великим бажанням поповнити свої знання та уміння користуватися комп’ютером. А вчителі мають велику можливість широко використовувати в своїй роботі сучасні інтерактивні технології. Відкриті уроки стали традицією в нашій школі, де вчителі поповнюють свої педагогічні скриньки новими, сучасними методами навчання. А використання сучасних засобів навчання сприяє зацікавленості учнів уроками історії, української літератури, географії, музики, образотворчого мистецтва.

Так, на уроках української літератури у 7 та 9 кл. (учителі Сагайдак О. Л. та Пузанкова І. І.) використовували диски “Т. Шевченко поет. Художник”, “Шевченківські кантати”. Ці уроки мали велике виховне значення, оскільки проведені на високому методичному

рівні з використанням сучасних технологій. А урок музики (учитель Сагайдак С. П.) перетворився на урок-концерт, де учні майстерно виконували народні пісні, вивчені на попередніх уроках, і прослухали аудіокасети із записами українських народних пісень із різних куточків нашої країни.

На уроках історії, географії вивчати новий матеріал учням допомагають казкові герої: Вовк Панас, Білка-Сопілка, Професор Кася.

Переглядаючи диски “Історія України”, “Стародавня Греція”, “Стародавній Рим”, “Мандрівники” — учні, самостійно користуючись комп’ютером, виконують тести, розгадують кросворди з вивчених тем, грають у комп’ютерні ігри.

У переддень великого християнського свята Великодня класні керівники 5-9 кл. нашої школи провели виховну годину з використанням диска “Великдень”. Діти з інтересом слухали історію виникнення цього свята, подивилися службу в церкві в передсвяткові дні, цікавилися кулінарними рецептами для приготування святкових пасок і виготовлення писанок і крашанок.

Ми хочемо висловити через газету “Слово Просвіти” слова великої вдячності Володимиру Федоровичу Семистязі за таку матеріальну допомогу й підтримку нашій маленькій сільській школі.

А МИ ТУЮ КОЗАЦЬКУ СЛАВУ ЗБЕРЕЖЕМО...

15 травня у Музеї гетьманства Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка спільно з Міжнародною асоціацією “Козацтво” провели “круглий стіл” на тему: “А ми тую козацьку славу збережемо”.

Євген БУКЕТ

Урочиста зала Музею гетьманства цього дня була переповнена. На захід завітали науковці, політики, громадські діячі, письменники, козацькі отамани, а також студенти військово-козацького інституту ім. князя Святослава Хороброго, учні військового ліцею ім. Івана Богуна та столичних шкіл і гімназій.

Зі вступним словом до присутніх звернувся голова ВУТ “Просвіта” Павло Мовчан. Він розповів про виняткову важливість козацтва і його традицій у минулому й сучасному житті України. Продовжили розповідь про славі козацькі звитяги начальник генерального штабу МА “Козацтво” Анатолій Грива, доктор історичних наук, академік НАН України Петро Панченко, письменники Борис Списаренко, Олександр Дробаха й Іван Шпиталь, доктор педагогічних наук Юрій Руденко і Верховний отаман МА “Козацтво” Олександр Конеч-

ний. Досвідом патріотичного виховання молоді поділилися з присутніми представники навчальних закладів. Також на всіх, хто приїхав цього дня до Музею гетьманства, чекала мистецька частина — виступи вихованців Стрітівської школи кобзарського мистецтва, членів “Молодої Просвіти” і молодіжного куреня козацтва під керівництвом Віталія Мороза.

“Товариство “Просвіта” і Міжнародна асоціація “Козацтво” вже вдруге проводять “круглий стіл” на подібну тематику, — сказав, відповідаючи на запитання, один із організаторів, голова ради старійшин МА “Козацтво”, просвітянин Михайло Сопівник. — Уперше подібний захід проводився в 2004 році. Тоді він проходив у Будинку письменників. Зібралось шановне товариство, письменники, всі патріоти України оприлюднювали свої дослідження про українське козацтво. Тоді стало зрозуміло, що потрібно опиратися насамперед на

Фото Олександра Литвиненка

молодіжну аудиторію, що й було зроблено цього разу”.

Минулого року на Покрову козацька рада вирішила, починаючи з 2007 року, проводити низку “круглих столів” на козацьку тематику, залучаючи до них студентську й учнівську молодь. Основна мета таких заходів — передати знання і навички від старшого покоління молодшому. І несподівано захід переріс із формату “круглого столу” у формат конференції, як влучно зазначила директор Музею гетьманства Галина Ярова. Справді, започаткування козацтвом студентської наукової конференції із залученням до її проведення науковців, політиків, громадських дія-

чів, письменників, нинішніх козацьких отаманів мало б набагато більший ефект у вихованні підростаючого покоління. Конференція давала б поштовх до проведення історичних, краєзнавчих розвідок молоддю, відкривала б нові бачення історії козацтва й Української державності.

Тема козацької слави невичерпна. І її потрібно якнайширше популяризувати. Сьогодні назустріч пішло Національне радіо, яке запропонувало цикл щотижневих передач, присвячених темі козацтва. Завтра, переконані учасники “круглого столу”, необхідно створювати подібні програми в ефірі всіх українських теле- і радіокомпаній, популяризувати здобутки славного минулого на сторінках газет і журналів, у електронних ЗМІ, запровадити вивчення козацьких традицій у навчальні програми шкіл, широко використовувати практику показання шкіл, гімназій, ліцеїв, ВНЗ, проводити спортивні змагання та інші заходи, присвячені видатним синам України, захисникам рідної землі. А підґрунтям для цього є Указ Президента України за № 378/2007 від 4 травня с. р. “Про заходи з підтримки розвитку Українського козацтва”, в якому викладені передумови для відродження і розвитку історичних, патріотичних, господарських і культурних традицій Українського козацтва.

ЯВОРОВА ВІКОВІЧНА КОЛИСКА ЯВОРСЬКОГО

Роман САГАН,
м. Коломия

За значні досягнення у розбудові української державності Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка нагородило пам’ятною медаллю “Будівничий України” визначного краєзнавця Коломийщини, педагога, поета й організатора домашнього музею старожитності п. Романа Яворського. Тож члени Коломийської спілки літераторів “Суцвіття” прийшли щиро привітати Романа Мартиновича з нагоди його 80-літнього ювілею. Ювіляр запрошує всіх ознайомитися з музеєм.

У цьому славному музеї старожитностей, створеному ювіляром, перебувають оригінальні експонати. Ці експонати Роман Яворський почав збирати ще малим хлопцем. Тільки тут, у Коломиї, відвідувачі можуть ознайомитися із виставкою вишиваних краваток, які були модними у 60-ті роки минулого століття. Зачарує й милує погляд веселкова гама вишиваних подушок, де кожна має назву: “Космацька”, “Помаранчева”, “Коричнева чорнобрива”, “Килимова”. У цих неперевершених шедеврах, які були даровані людьми з різних сіл Гуцульщини, на всю барвисту широчінь розкривається ціла минала епоха Карпатського краю. У цій мансарді, під кроквами, розгойдується над усіма цими реліквіями оспівана в народних піснях яворова колиска. А весняні сонячні промені з вікна виблискують на військових металевих обладунках вояків різних часів і народів. Колекція прасок для білизни, “де засипалось розжарене вугілля” — це вже історія минулого. Стримлять із карafka письмового приладдя гусячі писарські пера, — це, мабуть, із лицарських часів козацчини...

Та всього не описати. Музей залишається найбільшим щастям Романа Яворського, рідним дітищем, в яке вкладено частину нелегкого життя, сповненого майбутнього сподівання!

Фото Олександра Литвиненка

Петро АНТОНЕНКО

Ліга українських меценатів окрім іншої своєї багатогранної роботи на благо України заснувала 2000 року конкурс, аналогічного якому за масштабами не було в нашій країні. Та одразу виникла проблема — співіснування громадського й державного начала в цій акції. Знаючи, що за традицією розвинутих демократій за справу взялася саме громадськість, недержавна організація. Треба ж і у нас якось розвивати громадянське суспільство. З іншого боку, справа ж суто державна — утвердження на теренах України державності української мови. Те, власне, що зобов’язані робити державні інституції.

На початку роль державних інституцій звелася до... обкладання податками тих дитячих премій переможцям конкурсу. Хоч ішлося виключно про добровільні особисті пожертви меценатів. Пожертви з чесно зароблених людьми коштів чи власних пенсій. І з тієї тисячі чи сотні доларів українець у США чи Канаді вже справно заплатив державі належні податки. Є міждержавні угоди, які не допускають подвійного здирання податків. Далеко не одразу, але до наших чиновників ця очевидна річ таки дійшла, і нині дітей-лауреатів не оподатковують.

Наступний крок держави був логічним. До конкурсу підключили Міністерство освіти і науки. Тому організаційна робота — за Міністерством, фінансова — за Лігою. А цього року в організаторах конкурсу було вже чотири міністерства. Окрім освітянського, це Мінкультури і туризму, Міністерство оборони і Міністерство закордонних справ. Оборонне відомство з ініціативи його міністра просто і чітко, по-військовому, своїм наказом провело конкурс в українських Збройних силах. А участь МЗС зумовлена тим, що відтепер конкурс набув статусу міжнародного, в ньому взяли участь українські діти 23-х країн світу, від Польщі аж до Канади і США.

Про все це з гордістю говорили на заключній церемонії закриття конкурсу. Цифри — 23 країни і 5 мільйонів учасників — проголошувалися з таким натхненням, як колись, у радянські часи, подібні цифри на з’їздах. Деяка парадність не применшує, звісно, значення конкурсу. Тим більше, на найкращі слова заступують і всі його учасники, незалежно від зайнятого місця, і вчителі, які виховали лауреатів конкурсу. І звичайно ж, меценати. І численні громадські організації, що дедалі більше включаються в акцію. Серед них — і Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Адже саме тисячі книг видавництва “Просвіта” стали одними з кращих подарунків переможцям турніру.

Але непрості й невіршені мовні питання, проблеми співпраці громадськості й держави у їхньому вирішенні, весь час, як кажуть, висіли в повітрі.

Досить пікантним був момент, коли серед почесних гостей конкурсу на сцену запросили голову розпущеного парламенту Олександра Мороза. Він, виявляється, теж встановив свої премії для учасників, виділивши на це кілька тисяч гривень. Олександр Олександрович із ностальгією згадував своє шкільне дитинство, коли, на жаль, ще не було таких конкурсів, згадав своїх учителів, завдячуючи яким він на “відмінно” написав твір на випускному іспиті й гарно вчився далі. А багато хто з присутніх у залі сидів і думав: чи ж це говорить отой високопосадовець, який, майже прямим текстом, підпрігається до потуг україноненависників впровадити ще якісь державні мови? Тому, коли О.О. почав розвивати свою тезу про те, що слід менше балакати, а більше робити конкретних справ і в цьому контексті не дати вмерти “Літературній Україні” і журналу “Вітчизна”, то отримав гідну відповідь від **Віктора Баранова** як голови наглядової ради конкурсу і головного редактора журналу “Київ”:

“Оці прапори 23-х країн світу, учасниць конкурсу, — то відповідь скептикам із державних чиновників, які сумнівалися в потрібності конкурсу. Влада за 16 років нічого суттєвого не зробила для утвердження державності україн-

ВІРА Й ЛЮБОВ ТАЯТЬСЯ У СЛОВІ

Роздуми після VII Міжнародного конкурсу української мови імені Петра Яцика

ської мови. Якщо хтось сумнівається в цьому, вийдімо на вулицю столиці нашої незалежної України і послухаймо, якою мовою там говорять. Подивімося, якою мовою надруковані наші газети, книжки на розкладках? Перемога цього конкурсу очевидна, але вона відбулася не завдяки, а всупереч владі. Одна справа, як нас тут переконали, дати на “Літературну Україну” чи журнал “Вітчизна” одноразову фінансову допомогу, але набагато вагоміша і набагато державніша справа — створити у незалежній Україні таку суспільну атмосферу, в якій та ж “Літературна Україна” і всі українськомовні видання перебували б під захистом українського законодавства і не потребували таких подачок. Щоб газета виходила не накладом у 4 тисячі, а “Вітчизна” — менше тисячі примірників. Щоб книжка патріарха нашої літератури, лауреата Шевченківської премії Анатолія Дімарова, який ось тут, у залі, була видана накладом не тисячу примірників, а сто тисяч”.

А ось думки ще деяких учасників свята: **Віктор НАБРУСКО**, голова Національної телерадіокомпанії України:

“Наші радіопрोगрами — це справді свято української мови. Зокрема ми запровадили Диктант загальноукраїнської єдності на Українському радіо. І наша мета, — аби за умовні партії цього Диктанту посадили наших політичних і державних діячів, які б зрозуміли, що без української мови, без українського слова ніколи не буде Української держави. На жаль, усі 15 років ми змушені продовжувати боротися за утвердження рідного слова, української культури. Яюсь ненормально — у своєму рідному домі, своїй українській хаті говорити про це, але така історична реальність. Тому цей конкурс — своєрідна інформація для

наших державних діячів, які повинні зрозуміти, що український інформаційний простір сьогодні часто не український, не національний, він забруднений, засмічений”.

Пані **Наталія СОСЮК** — директор ліцею-інтернату м. Рівного отримала на конкурс дві нагороди: іменний годинник від Президента України і диплом за те, що її учениця Ольга Бачишина стала однією з тих, хто здобув перше місце серед школярів. До речі, 5 рік поспіль вихованці педагога перемагають у конкурсі. Слово пані Наталії: “Конкурс — це надія для дітей. Він дає відчуття волі, стверджує національну гордість українців. Він підтверджує, що Україна наша — це не окраїна і не окраєць. Що для України треба зараз? Віра, любов, яка таїться в слові. Слово генетично конденсує все”.

Доктор **Марія ФІШЕР-СЛИЖ** із Торонто (Канада) — член Ліги українських меценатів, одна з найактивніших діячок зарубіжного українства. Ось що вона сказала нашій газеті про конкурс, зокрема, про участь у ньому дітей західної діаспори: “Враження гарні, патріотичні. Бачиться, що українська мова розвивається, її престиж росте. Щодо участі українських дітей закордон-

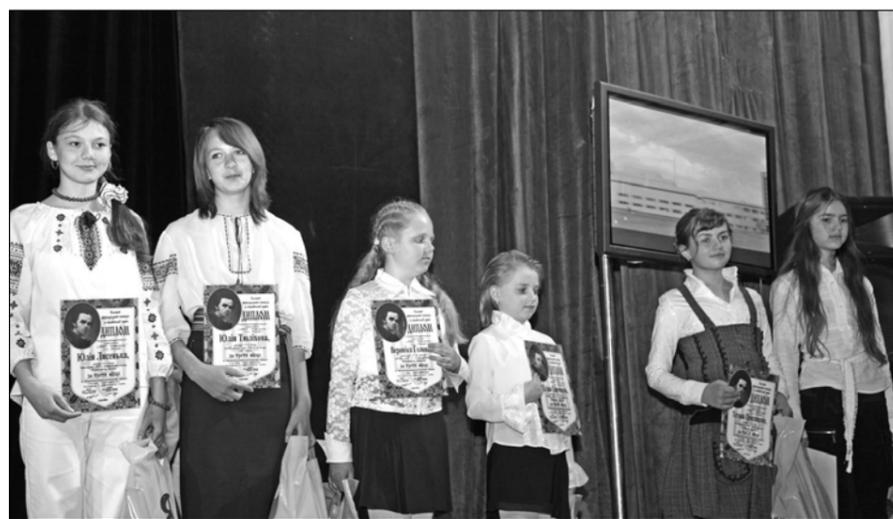
ня, зокрема, Заходу, — я маю мало надії, бо там дуже велика асиміляція. На Заході, окрім ТУМ і “Пласту”, молодь скрізь говорить англійською. Натомість ми, Ліга, прагнемо концентруватися на підтримці розвитку мови серед дітей України. Бо тут зростання надто велике. І ми мусимо ту російську Україну зукраїнізувати”.

Наталія ОСЬМАК — донька першого Президента Української головної визвольної ради Кирила Осьмака, дослідниця його життя, видавець безцінних архівів визвольного руху, теж узяла активну участь у конкурсі, встановивши премію імені свого батька для переможців. Її слово:

“Українську мову треба не просто любити. Українська мова мусить бути, як повітря, яким дихаєш, як вода, яку п’єш. А говорити мовою чужого народу — це зраджувати свій народ. Коли 1944 року в Карпатських горах обирали УГВР, парламент воюючої за свою незалежність України, мій батько, вступаючи на пост Президента Ради, давав таку присягу: “Будемо боротися за те, щоб ти, український народ, був господарем на своїй землі. На вітар цієї боротьби ми складемо свої сили і життя”. Зараз можна не класти життя, але треба класти свою працю на нашу державу, на вивчення і утвердження державної мови”.

...Конкурс завершено, робота триває. У Кіровограді на День писемності й мови відбудеться урочисте відкриття VIII конкурсу. Триває і боротьба за те, щоб ми на своїй землі дихали своєю мовою, і щоб дихало, а не задихалося, наше Слово.

Фото **Олександра ЛИТВИНЕНКА**

СЕРЕД ШКОЛЯРІВ

1 місце — **Євгенія Солодка** — учениця 3 класу НВК № 2 м. Шепетівки Хмельницької області; **Тетяна Повшедна** — учениця 4 класу ЗОШ № 6 м. Житомира, **Діана Вигівська** — учениця 5 класу спеціалізованої школи № 12 м. Ірпеня Київської області; **Анна Савчук** — учениця 6 класу Житомирського екологічного ліцею № 24 м. Житомира; **Марта Хомин** — учениця 7 класу Львівської академічної гімназії; **Ілона Хмельова** — учениця 8 класу Кловського ліцею іноземних мов № 77 м. Києва; **Ольга Данилова** — учениця 9 класу ЗОШ № 1 м. Нова Каховка Херсонської області; **Ольга Косова** — учениця 10 класу ліцею міжнародних відносин № 51 Печерського району м. Киє-

ПЕРЕМОЖЦІ VII МІЖНАРОДНОГО КОНКУРСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІМ. ПЕТРА ЯЦИКА

ва; **Ольга Бачишина** — учениця 11 класу Ліцею-інтернату м. Рівного.

СЕРЕД СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПЕРШІ МІСЦЯ ЗАЙНЯЛИ

I рівень — **Катерина Варганова** (Миколаївське вище державне училище культури), II рівень — **Світлана Кондратенко** (Черкаський медичний коледж); III рівень — **Ксенія Шевякова** (Запорізький педагогічний коледж); IV рівень — **Юлія Лисенчук** (Сімферопольський кооперативний торго-

вельно-економічний коледж); V рівень — **Олена Старова** (Харківський національний університет ім. В. Каразіна).

СЕРЕД ВІЙСЬКОВИХ

Курсанти військових навчальних закладів і представники установ ЗС України: **Станіслав Прутула** (Національний президентський оркестр, працівник ЗС України); **Руслан Миловоротів** (Харківський університет повітряних сил); **Сергій Гульман** (Військово-інженерний інститут Подільського державного аграрно-технологічно-

го університету); **Андрій Богун** (Полтавський військовий інститут зв’язку); **Роман Овчинник** (Харківський університет повітряних сил).

Ліцеїсти: **Егор Кльоц** і **Олександр Іванченко** (Київський військовий лицей ім. Івана Богуна).

Офіцери: **Валентин Юрченко** (факультет підготовки фахівців із гуманітарних питань Національної академії оборони України); **Олег Новосад** (факультет підготовки фахівців із гуманітарних питань Національної академії оборони України).

УНІКАЛЬНЕ ВИДАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

Людмила ІВАННІКОВА,
кандидат філологічних наук

Дмитро Іванович Яворницький — видатний український історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка (з 1914 р.), академік Академії наук (з 1929 р.), автор понад 200 наукових праць, а також повістей, оповідань, віршів... Найвидатніші його праці стосуються історії Запоріжжя ("История запорожских казаков" — Т. 1, 1892; Т. 2, 1895; Т. 3, 1897); "Запорожье в остатках старины и преданиях народа" (1888), "По следам запорожцев" (1898) тощо. Щоб написати їх, автор провів археологічні розкопки на території колишніх Запорозьких Січей, обстежив архіви Києва, Катеринослава, Москви, Варшави, дослідив архів Соловецького монастиря, а також архіви Туреччини й Палестини. Більшість знайдених ним архівних документів, що стосуються запорозької старовини, вчений опублікував у своїх працях ("Очерки по истории запорожских казаков и Новороссийского края" (1889), "Сборник материалов для истории запорожских казаков" (1888), "Иван Дмитриевич Сирко" (1894), "Вольности запорожских казаков" (1898), "Источники для истории запорожских казаков" (Т. 1-2, 1903), "До історії Степової України" (1928) та ін.).

Із 1903 до 1933 рр. Д. І. Яворницький був директором Катеринославського (згодом — Дніпропетровського) історичного музею, що тепер носить його ім'я. Для музею він зібрав понад 85 тис. експонатів, пов'язаних з історією Південної України — цінні рукописи, портрети історичних діячів, колекції запорозького одягу й зброї, пам'ятки церковної старовини, твори народного мистецтва...

Як фольклорист Д. І. Яворницький записав понад 2 тис. пісень, більше 1 тис. народних легенд, переказів, казок та оповідань. Як лексикограф він зібрав понад 55 тис. слів, незафіксованих у словнику Б. Д. Грінченка і впорядкував перший том "Українського словника живої народної мови" (1920).

Взагалі постать ця здається неосвященою! Щоб збагнути всю велич і глибину натури вченого, мало ознайомитися з науковим доробком! Для цього просто необхідно звернутися до його особистого ар-

Дмитро Яворницький

хіву (а він розпорошений по різних фондах та інституціях — в Інституті рукопису Національної бібліотеки АН України ім. В. І. Вернадського, в Інституті літератури НАНУ ім. Т. Г. Шевченка, в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАНУ, в Дніпропетровському історичному музеї тощо). І найціннішою складовою архіву вченого, справжнім скарбом для нас є його епістолярна спадщина. Це тисячі листів самого Д. І. Яворницького та його друзів, колег, однодумців — науковців, митців, письменників, музейних працівників, учителів, священнослужителів. Ці листи розкривають нам долю вченого, подробиці його особистого життя, стосунки з людьми, історію написання наукових праць, а найголовніше — вповні характеризують ту цікаву й страшну епоху, в яку жив і працював видатний світоч української науки.

Особливо цінними є для нас відомості про останні роки життя вченого, переслідуваного морально і фізично новим комуно-більшовицьким режимом.

Найбільша частина епістолярної спадщини Д. І. Яворницького перебуває у рукописних фондах Дніпропетровського історичного музею — понад 6000 одиниць збереження!

Ще на початку 90-х років минулого століття науковці музею розробили комплексну програму видання епістолярної спадщини Д. І. Яворницького. 1992 року побачив світ каталог музейної колекції "Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького" (укладачі С. В. Абросимова, А. І. Перкова, О. В. Піцик, А. С. Журба). Відтоді

листування Д. І. Яворницького досить інтенсивно почало вводитися до наукового обігу — до цієї праці долучилися такі видатні сучасні вчені, як кандидат філологічних наук, фольклорист М. М. Шубравська, автор поки що єдиної монографії про життєвий і творчий шлях ученого (Д. І. Яворницький. Життя, фольклористично-етнографічна діяльність. — К., 1972), видатний український історик, доктор історичних наук, професор Ю. А. Мицик, відомий археолог нашого часу, кандидат історичних наук, завідувач відділу рукописних фондів Дніпропетровського історичного музею С. В. Абросимова та інші дніпропетровські, київські й полтавські вчені. Однак все це була мізерна частка!

Із 1997 року в Дніпропетровську розпочато публікацію багатотомного серійного збірника під загальною назвою "Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького", робота над яким триває і досі, бо знову і знову працювати укладачі (а це — науковці Дніпропетровського історичного музею — С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, І. Ю. Кондратьєва, А. І. Перкова, О. В. Піцик, І. Ю. Тарасенко, І. М. Тимофеева, А. В. Тронева, М. Г. Чабан, Н. Г. Чередник) знаходять невідомі архівні перлини, зховані в різних рукописних фондах.

Сьогодні побачило світ уже чотири томи спадщини, зараз готується до друку п'ятий, і, очевидно, не останній том.

Вихід у світ цього видання, безперечно, епохальна подія в історії української археології! Публікація всього комплексу епістолярної спадщини вченого вимагала насамперед її систематизації за певними критеріями. Так було виділено основні блоки листів, кожен з яких і становить окремий том "спадщини".

Наприклад, перший том складають "Листи вчених до Д. І. Яворницького" (Дніпропетровськ, 1997. — 888 с.). Це — чи не найважливіший том для науковців, адже тут опубліковано листи найвидатніших учених кінця XIX—початку XX ст. — істориків, археологів, етнографів, фольклористів, мовознавців, археологів, мистецтвознавців України, Росії, Польщі, Чехії, Франції, Англії (всього 841 лист від 141 кореспондента за період кінця 70-х років XIX—початку 40-х років XX ст.). Тож публікація їхнього листування з Д. І. Яворницьким — значна підмо-

га молодим дослідникам історії української науки.

Як зазначено в передмові, "в епістолярії, що репрезентується, висвітлюється академічне життя в Україні, Польщі, Росії, в Московському, Петербурзькому, Київському, Харківському, Одеському, Варшавському університетах, діяльність української наукової еміграції в Празі", а також визначається роль і місце Д. І. Яворницького в науковому процесі кінця XIX—початку XX ст. У листах приділяється значна увага питанням літературознавства, мовознавства, видавничої справи, зокрема історії тогочасних періодичних видань, питанням етнографії, фольклористики, археології, мистецтвознавства, краєзнавства, археології, розвитку музейної справи, основних подій культурно-громадського життя України.

Випуск 2 ("Листи діячів культури до Д. І. Яворницького" — Дніпропетровськ, 1999. — 460 с.) презентує 457 листів 88-ми кореспондентів — письменників, акторів, драматургів, журналістів, видавців і редакторів періодичних видань за період з 1883 до 1940 рр. Тут дізнаємося про літературну творчість Д. І. Яворницького, його співпрацю з різними часописами, науковими та культурологічними товариствами, зокрема з Катеринославською "Просвітою", біля витоків якої він був, маємо багато інформації біографічного характеру. Серед видатних діячів української культури, листи яких опубліковані тут, яскравіють імена М. Коцюбинського, П. Мирного, О. Пчілки, М. Могилянського, М. Старицького, Л. Старицької-Черняхівської, А. Чайковського, К. Білиловського, М. Вороного, О. Вишні, В. Самійленка, Я. Щоголіва, В. Леонтовича, А. Крушельницького, М. Філянського, Ф. Лебединцева, М. Кропивницького, П. Саксаганського, С. Васильківського та ін.

Випуск 3 ("Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького" — Дніпропетровськ, 2005. — 740 с.) вміщує 793 листи від 120 кореспондентів — музейних працівників, колекціонерів, меценатів, краєзнавців України, Росії, Німеччини за період з 1880 до 1940 рр. Тут також представлені непересічні особистості: О. Г. Сластін, М. В. Лисенко, М. С. Самокиш, В. В. Тарновський, Є. Є. Ліньова, В. К. Трутовський, але більшість імен невідомі широкому загалу. Важливо, що тут упер-

ше подано про них біографічні відомості, і складені вони виключно за архівними даними та за матеріалами періодики XIX—XX ст.

Останній, четвертий випуск ("Листи Д. І. Яворницького до діячів науки і культури" — Дніпропетровськ, 2005. — 500 с.) вміщує 490 листів видатного вченого, що зберігаються в різних архівах, бібліотеках і музеях України та Росії.

Найбільш значними за обсягом, хронологічним діапазоном і змістовністю є "блоки" листів Д. Яворницького до К. Білиловського, Б. Грінченка, Ф. Лебединцева, Г. Маркевича, Д. Мордовця, Я. Новицького, І. Репіна, Т. Романченка, Є. Чикаленка, С. Шубинського. Проте, як значиться у передмові, "листи Д. Яворницького, що публікуються в цьому збірнику, складають лише частину епістолярії вченого. Архіви ще багатьох його персональних та колективних адресатів зберігають листи видатного історика запорозького козацтва й чекають на публікацію" (с. 16).

Останній том чи не найцікавіший з усіх — майже 200 сторінок займає науково-довідковий апарат книги! Це — розгорнуті коментарі до кожного листа, зроблені упорядниками С. В. Абросимовою, Н. Є. Василенко та А. І. Перковою, покажчик адресатів Д. І. Яворницького, епістолярних псевдонімів Д. І. Яворницького, ітнерарій (основні дати життя й творчості) великого вченого, список основних праць самого Д. І. Яворницького та основних праць про нього, дуже насичена фактами передмова "Від упорядників", в якій без замовчання та ідеологічних викрутасів розкрито біографію вченого та оцінено його науковий доробок.

Уже навіть із цього короткого огляду зрозуміло, яку велику працю проведено науковцями з підготовки цього епохального видання! Воно бездоганне, виконане на найвищому науковому рівні. Всі листи розташовані за алфавітним порядком прізвищ кореспондентів, подані за хронологією їх написання. При публікації повністю збережено всі морфологічні й синтаксичні особливості оригінальних текстів. Особливо цінні біографічні покажчики, де наведені довідки про маловідомі й невідомі персоналії, про яких або взагалі немає жодних публікацій, або вони недоступні широкому загалу.

БОРОТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ ВЖЕ СКІНЧИЛАСЯ?

дня. Як можна писати про історію чи етнографію, коли наразі стоїть питання про втрату національної незалежності?

Ми гадали, що боротьба за національне визволення вже скінчилася, й лишилися тільки соціальні проблеми. Та виявилось, до омріяної свободи ще дуже далеко.

Тому ця книжка актуальна. Вона цінна не тільки для істориків, етнографів, а й потрібна звичайним людям. Бо людям потрібний цей заряд патріотизму, національної свідомості, накопичений у душі автора й загартований у боротьбі за волю України, яку він вів безперервно з шістдесятих років минулого століття. У автора любов до України невід'ємна від любові до рідної землі. Він знайомий із сотнями людей свого району. Описуючи історичні події, О. Дробаха проникливо розглядає сучасність: "У нашої сто-

лиці й сьогодні багато проблем перехідної доби. Головна біда Києва, як і всієї України, — стан післягенцидного суспільства, як одного з останніх "акордів" багатовікового колоніального, бездержавного ладу. Багато хто з нас перебуває у полоні міфів старих і нових, часом ці побрехеньки настільки вкорінені, що їх доводиться з кров'ю виривати з душі..." І далі: "Київ усе ж устане на повну силу... Київ відродить своє Велике Енергетичне Біополе української сутності — пошуки і утвердження справедливого суспільства".

У статті "Згадуючи тридцять проклятий рік..." автор обурений: "Справді, що ж діється?" Наводить слова Л. Д. Кучми: "З України вивезли цього року на 11 мільярдів товарів, а до Національного банку потрапило лише 100 мільйонів?!" Далі — "мільярдні валютні суми осідають

у зарубіжних банках — таким чином знекровлюється організм України", і висновок: "...а чи не влаштовують вони нам нову загибель, новий голодомор і терор?!"

Вчитуючись у трагічні сторінки нашого народу, погоджуєшся з автором: "Невже ми не розуміємо, що всі ці трагедії й сьогоднішнє безладдя (хабарі, кривда, корупція, дикий ринок), абсурд — пов'язані з більшовизмом. Уже те, що кращі, талановиті, патріотичні сили першими падали з-поміж тих мільйонів. А скільки не народилося людей великого серця і розуму, які сьогодні своїм талантом, енергією, добродійністю виводили б Україну з кризи, депресії!"

Книжка О. Дробахи будить і кличе: "У труднощах перехідної доби чуємо, як ім'я "Україна" кличе "ураганом голосів" довести справу незалежності до завершення".

ОЛЕКСАНДР ДРОБАХА

Україна
нашого
життя

Так

Василь КОНДРЮКОВ

На перший погляд деякі розділи в книжці Олександра Дробахи "Україна нашого життя" (К., "Смолоскип", 2006) писані не на злобу

Сергій ГАЛЬЧЕНКО

Відомий учений-історик, письменник і мистецтвознавець Володимир Мельниченко упродовж трьох останніх років щороку обдаровує українського читача солідними томами своїх досліджень, написаних переважно на основі московських знахідок. Автор працює генеральним директором Культурного центру України в Москві, а тому, як кажуть, даремно хліба не їсть — ретельно обстежує московські архіви й бібліотеки і робить справжні відкриття того, що не помітили попередні дослідники. Першим науковим бестселером, на мою думку, була книжка “Михайло Грушевський: Я оснувався в Москві, Арбат, 55” (М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. — 448 с.).

У цій книжці були два підрозділи (“Тарас Шевченко в Москві” та “Шевченко і Аксаков”), які засвідчили, що автор започатковує нову шевченківську тематику. В наступній книжці “Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті” (М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2006. — 655 с.) шевченківській темі присвячено третину обсягу книжки. Але постійні пошуки вченого дали нові результати, і ось маємо розкішну і щедро проілюстровану книжку В. Мельниченка “Тарас Шевченко: Моє перебування в Москві” (ОЛМА-Медиагрупп, 2007. — 510 с.).

Відомо, що Т. Шевченко багато разів бував у Москві, подорожуючи з Петербурга в Україну чи повертаючись назад. Там він написав вірш “Чигрине, Чигрине” (19 березня 1844 р.), коли повертався з України до Петербурга, і присвятив його своєму великому другові, видатному актору Михайлу Щепкіну, з яким не раз мандрував московськими вулицями. Тут він познайомився з земляками-українцями Осипом Бодяньським і Михайлом Максимовичем, які стали його вірними друзями. А ще були знайомства і зустрічі з багатьма людьми в березні 1858 р., коли Т. Шевченко повертався з заслання до Петербурга і змушений був через хворобу затриматися в Москві більш ніж на два тижні, про що він детально писав у “Щоденнику” за 10—26 березня.

Про перебування Т. Шевченка в Москві написано не так уже й багато. Ця тема цікавила переважно дослідників-українців, серед яких були й такі, що намагалися в дечому змістити акценти в бік перебільшення впливу московського оточення на поета.

Найпомітнішим серед тих праць, переважно популярного характеру, був літературний нарис Івана Карабутенка, Олексія Мару-

МАНДРІВКИ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЮ МОСКВОЮ

сича і Михайла Новохатського “Шевченко в Москві” (К.: Радянський письменник, 1989. — 320 с.), виданий російською мовою в Києві до 175-річчя від дня народження Т. Шевченка.

Поява останньої книжки В. Мельниченка не була несподіванкою для автора цих рядків, оскільки її, як і попередню, Володимир Юхимович довірив мені прочитати ще в рукописі. А прочитання неопублікованої праці приносить не тільки радість першопрохідця, а й накладає певний обов’язок — у разі потреби ти можеш висловити свої побажання чи зауваження. На щастя, майже ніяких критичних зауважень після ознайомлення з рукописами не було, а побажання — якомога швидше публікувати і побільше книжок розповсюдити в Україні.

Останнє, на жаль, від автора не залежить, але, сподіваюся, що український (може, й не такий численний) читач зможе познайомитися з нею хоча б у бібліотеках. А ще — надія на електронний варіант, Інтернет. А може, й українські видавці додрукують, за домовленістю з московським видавництвом, частину накладу в Україні, бо ж, зрозуміло, що з тисячі примірників не дуже багато перетне російсько-український кордон. Принагідно зауважимо, що згадувана книжка “Шевченко в Москві” видавалася російською мовою в київському видавництві 1989 р. шеститисячним накладом...

Дослідженню В. Мельниченка передувє передмова “Українська Москва Тараса Шевченка — стисла, лаконічна і, як завжди, наповнена емоціями і власними афоризмами. На думку П. Мовчана, дослідження В. Мельниченка — “це книга послань і контактів, книга свідчень і доказів, а не припущень та здогадок...”, “книга співвіднесе та співставлене оточення з головним героєм, із самим Т. Г. Шевченком, Москві з Чигрином, сьогодення з минулими й майбуттями...”

Можемо лише здогадуватися, яких зусиль коштувало досліднику переглянути численні архівні справи й рідкісні видання, щоб виявити саме те, що не лежить на поверхні. А вже багатьма матеріалами вже користувалося не одне покоління попередніх дослідників. І тільки занурення в першоджерела дало можливість уперше ввести в науковий обіг матеріали Справи канцелярії Московського воєнного генерал-губернатора по секретній частині “Про рядового Оренбурзького батальйону Шевченка” з Центрального історичного архіву Москви. На багатьох факсимільних відтвореннях документів на сторінках книжки стоїть оте несподіване для шевченкознавців “Друкується вперше”, яке віднині перейде в літописи життя і творчості Т. Шевченка, його наукову біографію і т. ін.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
генеральний директор Культурного центру
України в Москві, доктор історичних наук

«ЗАЇХАЛИ МИ В ШКОЛУ ЖИВОПІСУ»

Менше семи років залишилося до 200-річного ювілею Тараса Шевченка. Строк невеликий, але достатній, аби порушити й вирішити деякі нові питання увічнення пам’яті Кобзаря в Москві. Нагадаю, що 1961 року у зв’язку зі 100-річчям із дня смерті великого українського поета, вулиця Дорогомиловська на правому березі Москви-ріки була перейменована в набережну Тараса Шевченка. До 150-річчя з дня народження Кобзаря на цій набережній, у сквері перед готелем “Україна” 1964 року відкрили величний пам’ятник Тарасу Шевченку. Що могло б стати достойним продовженням традиції відзначення Шевченкових ювілеїв у Москві?

У “Слові Просвіти” (13—19 жовтня 2005 року) я вже пропонував поставити пам’ятний знак на Арбатській площі, де був храм Тихона Амафунтського, в якому 27—28 квітня 1861 року знайшов пристановище прах українського генія, відбулася багатолюдна панahiда.

Тепер — про встановлення меморіальної дошки на одному з московських будинків, які відвідав Тарас Шевченко. Враховуючи те, що не всі вони збереглися, скажімо, давно відсутній найперший у цій низці будинок Щепотьєвої у Вороніковському провулку, в якому мешкав Щепкін, можна було б розглянути принаймні два варіанти. Перший — будинок № 24 на Тверському бульварі, в якому Шевченко тричі побував у Сергія Аксакова. Щоправда, за цим номером зберігся лише флігель міської садиби 40-х років XIX століття. Другий — будинок сучасної Російської академії малярства, скульптури і архітектури на М’ясницькій, 21, куди поет двічі приходив до Аполлона Мокрицького в березні 1858 року.

18 березня Шевченко записав у “Щоденнику”, що разом із Михайлом Щепкіном заїхали вони “в школу живопису, до мого старого приятеля А. М. Мокрицького. Старий приятель не впізнав мене. Та й не дивно, бо ми з ним від 1842 року не бачились”.

“Школа живопису” — так Шевченко назвав Училище малярства і скульптури Московського художнього товариства, що з 1844 ро-

ку було розташоване на М’ясницькій, в будинку Юшкова, тепер — № 21 (чотириповерховий будинок-палац навпроти колишньої садиби князя Олександра Меншикова побудував за часів Катерини II генерал-поручик Іван Юшков. У будинку багато світла, безліч кімнат, вестибюлей, сходів і колонад. Його напівротонду добре видно від М’ясницьких воріт. Академік Ігор Грабар приписав будинок Юшкова архітектору Василю Баженову, правда, за непрямыми доказами). Вдалося встановити, що Мокрицький жив у будинку училища, де викладачі мали квартири. З 1865 року навчальний заклад отримав права вишколу й називався Училищем малярства, скульптури й архітектури. Будинок Юшкова зберігся, і в ньому тепер знаходиться Російська академія малярства, скульптури й архітектури.

Російський і український маляр, педагог Аполлон Миколайович Мокрицький (1810—1870) навчався в Академії мистецтв, був учнем Карла Брюллова. З Шевченком познайомився ще до його викупу з кріпацтва, разом з Іваном Сошенком клопотався перед Брюлловим і Олексієм Венеціановим, щоб звільнити Шевченка від кріпосної залежності й влаштувати вчитися в Академію мистецтв. У своєму щоденнику докладно розповів про це. Зокрема записав 18 березня 1837 року: “... Розповідав Брюллову про Шевченка, намагався спонукати його на добре діло, і, здається, це буде єдиний засіб — через Брюллова звільнити його від тяжких ненависних кайданів рабства. Легко сказати! Людина з талантом страждає в неволі з примхи грубого пана!” 25 квітня 1838 року Мокрицький був присутній при тому, як Василь Жуковський у петербурзькій майстерні Брюллова вручив Шевченкові відпустку.

Теплі згадки про Мокрицького є у повісті “Художник” і в листуванні Шевченка. За час, коли друзі не бачилися, Мокрицький до 1848 року перебував за кордоном, а після повернення став академіком, працював професором Училища малярства й скульптури. Шіст-

надцять років він не бачив Шевченка і не впізнав змученого заслання й хворобу поета, проте зустріч була теплою, і через день — 20 березня — Тарас Григорович, який знаходився на Покровці, ще раз зайшов до давнього знайомого: “Розпитав у будочника дорогу до поштамту і неквапливо полпентався до Мокрицького”.

У нас є можливість уважно розглянути шматок московського міського простору: перед нами репродукція гравюри середини XIX століття по акварелі І. Шарлеманя, на якій зображено ту частину М’ясницької вулиці, де був будинок Юшкова (праворуч). У малодоступному “Алфавитному указателі к плану Мясницкой части” він числиться під № 199, а навпроти ми бачимо будинок Імператорського Московського поштамту (№ 200), двір якого ще не забудований. Поштамт уже кілька десятиліть розташовувався неподалік — у колишніх палатах сподвижника Петра I Олександра Меншикова, садиба якого розкинулася на початку XVIII століття біля М’ясницьких воріт навпроти церкви святих Флора і Лавра. Цю граціозну церкву видно на акварелі. Вона відома з 1547 року, коли ще була дерев’яною. В 1657 році поряд із нею побудували цегляну церкву, поновлену 1851 року, й у такому вигляді її бачив Шевченко. Знесено 1935 року.

Ліворуч на картині височить славетна Меншикова вежа, що в Архангельському провулку, з церквою Гавриїла Архангела. Тарас Григорович обов’язково бачив її, хоча, мабуть, не знав, що вежу було зведено на початку XVIII століття під керівництвом випускника Києво-Братської колегії, українського архітектора, художника і скульптора Івана Зарудного. Він прибув у Москву наприкінці 1690 року, потім за протекцією Івана Мазепи і за підтримки ректора Слов’яно-Греко-Латинської академії, київського вченого Стефана Яворського навчався за кордоном. Повернувшись до Москви 1701 року, Зарудний за вказівкою

В. Мельниченко — не лише вчений із вродженою інтуїцією лоцмана в безмежному архівно-бібліотечному морі мільйонноаркушно малодоступної для пересічного шукача інформації. Видобувши з тих фондів найнеобхідніші й найправдоподібніші, В. Мельниченко будує свою наукову концепцію, в яку не можна не повірити: читаючи книжку, ми ніби знову йдемо удвох з автором по шевченківській Москві — по вулицях і провулках, заглядаємо в крамниці, крамнички й трактири, куди заходив Шевченко, спостерігаємо ярмаркове велелюддя й беремо участь у святкових гуляннях. Ми бачимо Москву середини XIX століття з її архітектурними шедеврами й невдалими як на оцінку Шевченка-художника спорудами, наприклад, храму Христа Спасителя. А ще — справжня галерея майже всіх людей, з якими спілкувався Т. Шевченко, з ким мав чи, можливо, міг мати якісь стосунки чи контакти.

Розповіді про цих людей — від коротких біографічних довідок до блискучих характеристик особистостей з їхнім науковим доробком чи суспільним становищем — усе це не на рівні гіпотез чи творчих фантазій автора, а з документальними обґрунтуваннями й додатком у кількох ілюстративних зошитах портретів майже всіх осіб, про які йдеться в тексті. Зошити з ілюстраціями, вдало вмонтовані в книжку, — це, знову-таки, знахідки автора, які не можна просто називати ілюстраціями. Дуже доречно називає подібні матеріали один відомий учений, що це “не ілюстрації — відкриття”. Мріється, що В. Мельниченко невдовзі видасть ілюстрований путівник “Шевченківська Москва” чи, може, й “Українська Москва”, де будуть репродуковані всі найважливіші його знахідки з картинами, схемами, фотографіями (старими й новими) тих місць, де побував і чим милувався Т. Шевченко. Можливо, і нинішні, й попередні, й наступні видання досліджень В. Мельниченка стануть стимулом чи й певною сполукою для київських шевченкознавців, які спроможуться підготувати й видати щось подібне до праці керівника одного з найпрестижніших за межами нашої держави центру української культури.

Кількома своїми виданнями на шевченківську тематику В. Мельниченко зробив вагомий внесок у досі ще не сформовану програму відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка.

Петра I наглядав за всіма художниками й іконописцями Росії. Він побудував у Москві Спаський собор Заїкопаського монастиря, де тоді містилася Слов’яно-Греко-Латинська академія та чимало інших культурових і цивільних споруд.

Зауважимо, що з другої половини XVII століття в московській храмовій архітектурі дуже відчутним був український вплив. У революційному путівнику “По Москві” це визнавалося: “Весь новий лад храмових форм був продиктований українським духовенством, яке ще з другої третини XVII століття закріпилося в Москві й внесло в неї зачатки європейської освіти та науки”.

Акварель Шарлеманя дає живе уявлення про вулицне життя. На передньому плані бачимо кінного водовоза, трохи далі — прольотку з візником біля неї та багату карету з трійкою коней, а ще — крита лінійка, запряжена парочкою коней і верхник на білому коні. Втім, усе це скоріше прогулянкові екіпажі, транспортне значення вулиці тоді ще було невеликим.

У полі нашого зору — понад півсотні москвичів і гостей міста. Найближче — розношники якогось дрібного товару — один тримає його на голові, що було тоді характерно, інший — перед собою, та чоловік із візком на двох коlessах. Біля входу до великого складу, мабуть, купецького, що перед церквою, сидить сторож на стільчику; ліворуч, біля входу до двору поштамту, стоїть, очевидно, черговий. Неподалік — жінка з дитиною, скоріше за все, купує для неї солодоші, ще одна жінка з дитиною прогулюються по М’ясницькій. Кілька груп людей, які неквапно розмовляють, інші поспішають у своїх справах.

Через півтора століття уявимо на М’ясницькій Тараса Григоровича, який прямував до Мокрицького... Подумаємо нарешті про те, що в Москві немає жодної меморіальної дошки, присвяченої Шевченкові. Фасад будинку на М’ясницькій, 21, пам’ятає нашого Кобзаря, і меморіальна дошка на ньому буде абсолютно доцільною. Тим паче, що Шевченко був академіком Петербурзької академії мистецтв.

Певно, що питання про дошку необхідно піднімати на міждержавному рівні. Добре, якби вона була встановлена в березні 2008 року — до 150-річчя перебування Шевченка в Москві.

“Магічну силу мали Луценкові слова, вони справді полонили мене, дівчину зі зрусіфікованої Одещини”.

МУЗА ТВОРЧОСТІ «МОЯ»

І ми пішли одним шляхом... Київ. 1949 р.

Кожна людина мережить свій слід на землі. Поет творить поезію, щоб подарувати її людям. Але у поета, як і в кожній творчій людини, повинна бути муза, яка б надихала його на творчість.

Такою музою для поета-пісняря, заслуженого діяча мистецтв, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка Дмитра Луценка була його кохана дружина Тамара Іванівна Луценко. Жінка, яка стала для нього справжнім другом, опорою, коханням його життя, тому багато поезій написано саме для дружини. А вона свою любов мережила в сорочках, які вишивала чоловікові.

Саме вона була першою слухачкою і, як філолог, першим критиком його віршів. Після смерті чоловіка Тамара Іванівна стала активною пропагандисткою його творчості. Свого часу вона навіть продала дачу і машину, щоб видати його твори. Завдяки їй пісні Дмитра Луценка знають і співають по всій Україні, бо вона щороку проводить літературно-мистецькі вечори пам'яті поета в Києві, Полтаві, Черкасах, на батьківщині Дмитра Омеляновича в селі Березова Рудка, де разом із земляками вшановують це дороге для кожного українця ім'я, проводячи щорічні свята “Осіннє золото”. Вона допомагає в організації кімнат-музеїв, присвячених творчості поета в школах, вищих навчальних закладах. А ще часто зустрічається зі школярами, студентами, вчителями, і всіма, кому не байдужа доля української пісні. Листується з шанувальниками творчості поета.

Разом із редакціями газет “Вісті” та “Порадниця” створила щорічну літературно-мистецьку премію ім. Дмитра Луценка “Осіннє золото” кращим співакам, поетам, композиторам, які пропагують українську пісню. Нині ця дивовижно енергійна літня жінка видає касети, диски із записами пісень на вірші поета.

У неї болить душа за українську культуру, музику, пісню. Тому, як тільки може, допомагає кожному, а особливо молодому талановитому поету Юрію Тітову. Свого часу при зборі коштів на лікування нашої Березини української пісні Раїси Кириченко Тамара Іванівна запропонувала свою квартиру для організаційного центру. І зараз збирає всі пісні Раїси Кириченко для фондів записів. Тамара Іванівна не спить ночами, бо мріє ще видати диск, присвячений пам'яті донечки Лариси, яка 16-річною дівчинкою залишила цей світ. Ось така вона невгамовна і дивовижно цікава жінка — Тамара Іванівна Луценко.

Вона, як турботлива мама, всім знаходить раду і пораду. В її квартирі завжди людно, приходять і приїждять з усіх куточків України — поети, композитори, співаки, вчителі і звичайні люди, яким вона завжди рада. А який смачний червоний борщ вона готує, а її фірмові коржики знають і смакують усі, хто відвідує її оселю, і не тільки...

У квартирі Тамири Іванівни, як у концертній залі, проходить прослуховування нових пісень, і всі співаки і композитори радяться з нею, як краще виконати ту чи іншу пісню.

Вона радіє, як дитина, коли з'являється якась книга, публікація, радіопередача про Дмитра Омеляновича. Тамара Іванівна все збирає, впорядковує, а потім гостям демонструє чи то нову пісню, чи нове відео. Для неї це смисл життя, вона все робить для того, щоб ім'я її чоловіка не забувалося, а його пісні жили в людських серцях.

Справді, це українська мадонна, звання і медаль якої вона отримала нещодавно від Президента Міжнародного благодійного фонду Святої Марії Ганни Матіко-Бубнової.

Я дивлюсь на неї і думаю, як треба хотати людину, щоб нести на своїх плечах тягар щоденних турбот протягом усього життя.

Такою щирою та відданою любов'ю можна тільки захоплюватись, її так не вистачає в сучасному світі.

Тож пропонуємо Вам сповідь цієї чарівної та мудрої жінки.

— Тамаро Іванівно, звідки ж почалося оте перше яблуко кохання, про яке писав Дмитро Луценко: “Я прийшов у ваш дівочий сад віддати найкращій яблуко кохання”.

— А почалося це листопадового вечора 1945 року. Я, випускниця Одеського університету, працюю за направленням в одній із київських газет. І ось ми з колегами вирішили свято влаштувати. Дівчата зібрали всі продуктові картки, талони на харчування, купили деякі продукти і накрили письмові столи. Але були попереджені, щоб зайвих ротів не було, бо суцужно жилося тоді. Та раптом бачимо, Іван Цинковський, майбутній письменник, боязко заходить до кімнати і веде за собою стрункого худющого солдата з бойовими нагородами на грудях.

— Дівчата, — почав Іван лагідно, — познайомтесь. Це мій товариш Дмитро Луценко, щойно з фронтового госпіталю прибув.

Ніяковіючі та заїкаючись, подав руку і яюсь по-особливому ніжно, небесно-голубими, скажу точніше, янгольськими очима зазирнув у мою душу. А почувши мое ім'я, раптом вимовив: невже всі Тамари такі гарні, як тезка ваша — грузинська цариця. І знову промені синіх очей кида у серце. Запросили солдата до гурту, надійшла черга і йому слово говорити, і було воно віршованим, на Курській дузі у 43-му вистраждане. Читає Дмитро свою “Думу про Україну”.

Немає дорожче від рідного

краю,

Де серце і думи залишив свої.

Які вечори там були пам'ятаю,

Коли защебечуть в галях

солон'ї...

Читав і читав напам'ять, а вимовляти дедалі важче і важче йому після контузії.

Явись, обігрій теплим подихом

сина,

Дарма, що в походах і схуд,

і змарнів —

Живий я...

І сниться мені Україна

Не в вирі пожеж, а в привіллі

ланів.

Дочитав свого вірша. Ми всі ридіємо, утираємось хусточками, а найбільше з-поміж усіх плачу я.

Так жаль мені й батька, і брата, своїх фронтовиків, і цього, скаліченого війною, молодого гарненького хлопця. Стоїть переді мною — змарнілий, блідий від поранень і хвороб, напівглухий від контузії голубокий солдат-поет і читає прекрасного вірша, сповненого емоцій і таких близьких мені переживань на окупованій землі. Тільки Бог відає, чим приворожив мене поет-чаклун, і на все життя...

— Любов з першого погляду і назавжди. А таке хіба буває?

— Звичайно, буває. У мене ж було. Любов є і буде вічно, доки існуюватимуть такі поети і добродушні, чуйні люди, яким був Дмитро, незбагненне співоче Диво. У вірші його закохалася.

І співав він дуже гарно, тенором своїм брав найвищі ноти, виводив пісню, коли вже після торжества розходилися по домівках.

Назавтра з'явився на початку робочого дня, сів навпроти столу й почав “Я тебе, як мрію, зачарую” — те, що викресало його серце за ніч:

Я тебе, як мрію, зачарую,

Край воріт простою до світання.

І на згадку серцю подарую

Не журбину — первоцвіт кохання.

Розділю я порівну з тобою

Радощі і болі, і сподівання.

Будь моєю долею ясною,

Будь моїм незрадженим

коханням.

Де вже мені тут до роботи. І так щодня — аж до дзвоника, як кажуть...

Дочекаємось кінця роботи, а потім уже радісні й веселі бродили ми парками, Володимирською гіркою, історичними місцями прекрасного Києва, що згодом вилілось на папір, — “Як тебе не любити, Києве мій”. Дуже любив Дмитро місто своєї юності і мене до цього залучав.

Розповідає про війну, про друзів, яких зустрів там, особливо поетів, вірші яких читав напам'ять. Я слухаю, як зачарована, і не наслухаюся.

Ще з дитинства знав майже всього “Кобзаря” і часто декламував мені “Гайдамаків”, “Катерину”, безліч віршів. А як пишався тим, що босонігим хлопчиком бігав по тих стежках, де ходив Великий Кобзар, коли приїздив до панів

Закревських у Березову Рудку. Вперше від нього я почула, а потім уже й сама прочитала про сердечного приятель Тараса Шевченка до Ганни Закревської, якій поет присвятив свої сповнені любові рядки. І я тоді ще подумала, які ми, українці, зубожілі духом. Філологічну освіту мали, а нам ніхто й не натякав на те, що маємо таку багатющу історію, культуру, таку співучу мову, якої, на жаль, цураємось. Нам ще треба агітувати, щоб вивчали її...

Пам'ятаю, як часто Дмитро, де б не був, давав одкоша своїм опонентам, які звинувачували його в націоналізмі за те, що він висловлювався українською мовою. А вірш “Рідна мова”, написаний у 70-ті роки, побачив світ лише у 1984 році.

О рідна мово!

Є ще люди ниці зрікаються,

бува, і матерів,

А я твої троянди й чорнобривці

Любов'ю до пелюстки обігрів.

Ти — крона й корінь рідного

народу —

Батьків, дідів, і прадідів, і пра...

Життя мого майбутнього основа,

Нехай же щедро родить

твій город.

Коли щеза чиясь у світі мова,

Щезає разом з нею і народ.

— І щоб не щезнути нам, щоб бути самими собою — бережимо, шануємо і виконуємо заповіти вірних синів України.

Тож ліричні й патріотичні вірші полонили Ваше серце.

— Магічну силу мали Луценкові слова, вони справді полонили мене, дівчину зі зрусіфікованої Одещини, де в рідній хаті звучала російська мова, точніше, суржик. Та й в Одеській альма матер на російському відділенні філологічного факультету нічого нового про Україну не довідалася. Таку ось українку-чорноморку Дмитро з першого дня почав наворачати в свою віру та відкривав мені кращі столичні картинні галереї, виставки, музеї, де можна було долучитися до української культури.

Як у чарівному сні, промайнули перші чотири дні нашого знайомства. А на п'ятий — дарує мені ще один виплеск безсонної ночі.

...Ти — повітря моє і прозора

студена криниця,

Т. І. Луценко серед друзів у с. Березова Рудка. Свято “Осіннє золото” 2006 р.

ЛЮБОВЕ СОКРОВЕННА»

ЗАГРАЙ, БАНДУРО!

Микола ФЕДОРИШИН,
культуролог, голова РОО ВУТ
“Просвіта” імені Т. Шевченка

І ти, і я — велика сила.
Без нас, повірте,
добрі люди,
Україна згине наша
мила,
А другої не ждять —
не буде.
А. Грицай

Перший бандурист-учитель, просвітянин Анатолій Грицай, на теренах Рівненщини у другій половині ХХ століття виплекав цілу плеяду кобзарів-бандуристів, які сьогодні тримають небо нашої національної свідомості через цей дивовижний музичний інструмент — бандуру. За словами А. Грицяя, бандура — то святий вогонь, що очищає душі й спопеляє все низьке у них, возносить у сфери мужності й мудрості, вона — берегиня нашого роду.

Коли у першій половині 90-х років минулого століття у Рівному розпочався фестивальний рух (Сурми, Коляда, Весняні дзвіночки), Анатолій Юхимович при кожній нагоді говорив про створення на Рівненщині фестивалів. І ось його учні — Галина Топоровська та Назар Волощук, які очолили Рівненські осередки спілки кобзарів України, асоціацію кобзарів-бандуристів національної музичної спілки, виплекали ідею створення рівненського обласного фестивалю бандуристів імені Анатолія Грицяя. Цьому фестивалю передували інші заходи бандуристів, зокрема, Всеукраїнський фестиваль кобзарського мистецтва імені Костя Місевича у м. Дубно (2000, 2001 рр.).

Фестиваль бандуристів імені рівненського просвітянина Анатолія Грицяя відбувся 28 квітня у Здолбунові та 29 квітня у Рівному. У заходах цього фестивалю — відкриття “Кобзарської світлиці” пам’яті А. Грицяя у Здолбунівській дитячій музичній школі (автор проекту Людмила Хрусь), проведення майстер-класу львівського бандуриста Олега Созанського, пропагандиста бандури харківського типу, презентація довідника Б. Столярчука “Бандуристи Рівненщини”, проведення конкурсу (солісти, ансамблі, капели з різних культурних осередків Рівненської області). Гран-прі отримав ансамбль із Рівненського музичного училища, керівник Мирослава Очеретяна. Цей чудовий мистецький захід пройшов за підтримки управління культури облдержадміністрації, музичного училища РДГУ та громадських організацій — спілки кобзарів, асоціації кобзарів-бандуристів національної музичної спілки товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка. “Просвіта” також надала призи для нагородження переможців — мултимедійні диски творчості Великого Кобзаря українського народу Тараса Шевченка.

Де вода дзвонкова голубіє,
як в полі катрани.
Ти — цілюща трава до пекучої
свіжої рани.
Ти — мій хліб і вино, і калина,
й заплакані верби.
Признаюся — давно без
кохання твого я помер би...

А далі вже прозою: “Жити не можу без тебе. Давай одружимося...”

Та як же, опираюся я, ще тільки кілька днів знайомі, що люди скажуть, і від батьків благословення треба, та й у відрядження треба їхати. А він усе наполягає, пішли до ЗАГСу саме зараз. І все-таки переконав, перемогло кохання. Восьмого листопада зустрілися, а тринадцятого розписалися. У Дмитра ще й документів не було, тому штамп поставили у приписне свідоцтво. А так зване весілля відбувалось у чужій маленькій кімнаті на бульварі Шевченка, де ми з подругою винаймали житло. Не пам’ятаю, чим пригощали гостей, але знаю, що молодому загадали, не подумавши, що в нього немає грошей, принести хоч пляшку вина. Довелось Дмитрові продати галіфе, а вино таки на стіл поставив. Наспівались весільних пісень. І молододоплакала не для годиться, а тому, що згадала батьківський будинок на Пересипі — шість просторих кімнат. Чому ж тут, у цьому чужому закапелку кричали “Гірко”? Батьки мої просто померли б від сорому, глянувши на це весілля. Та поруч сидів мій голуб, обійняв і швидко сльози висохли.

Вранці бачу, що Дмитро стурбований моїм від’їздом. А я кажу, ти не хотів почекати, поки я повернусь із відрядження, тепер терпи.

На ранок до поїзда проводжає, сумний і невеселий. А я своєю усмішкою підбадьорюю його. Все буде добре, любий мій поете. Не тужи, чекай мого повернення. Поверталася через десять днів, а поет не з’явився на вокзал, як обіцяв. Я в розпачі, що трапилось. Аж у редакції сказали, що Дмитру дали безкоштовну путівку, і він усе розпитував, їхати йому чи ні. Колеги, звичайно, сказали, що треба їхати, а Тамара все зрозуміє. І я справді зрозуміла.

— **Отже, є справжнє незрадливе і вірне кохання, з яким можна прожити все життя, так?**

— Звичайно, є. Інколи люди цього не розуміють. Не зрозуміли мого вчинку навіть мої колеги, як я могла вийти заміж за інваліда війни. І важко їм було зрозуміти, що кохаю я цього лагідного, ніжнього, уважного хлопця і беру на себе всі клопоти щодо його лікування, і що житимемо поки що на мою зарплату. Не зрозуміла мене й мама. Коли Дмитро з’явився до моїх батьків в Одесу, повертаючись з лікування, бо до Києва не вистачило грошей на квиток, і представився моїм чоловіком, мама мало не зомліла. Я то написала їй, що збираюся заміж. І ось прийшов лист — запрошення від батьків, щоб відсвяткувати вдома весілля, вже й готуються до нього. Ну, подумала я, все обійдеться. Я їм розкажу, який добрий мій чоловік, який талановитий поет, як він мене любить. Хотілося заглядати хоч трохи таке швидке заміжжя.

Дмитро вже в Одесі, а я діждалася дозволу на роботі — і в рідну Одесу, де батьки нам через тиждень справили весілля. Медовий місяць для всіх молодят солодкий і щасливий... Для нас він був ще й безтурботним, жили, як у батька за пазухою. Пізніше ми кожну відгус-

тку проводили тут, бо ніякі санаторії не можна було порівняти з рідним, гостинним і теплим батьківським домом. Тут почалося наше радісне сімейне життя, а головне була поезія. В Одесі Дмитро особливо плідно працював. За півтора місяця він написав набагато більше віршів, ніж у Києві за півроку. Не хотілося їхати з батьківського гнізда, та робота вимагала. А також треба було починати самостійне життя.

— **І де почалося ваше самостійне життя, коли ви повернулися до Києва?**

— А почалося наше життя на вулиці Кругло-Університетській, 3, кв. 5, якщо це можна назвати квартирою, де ми прожили, точніше, промучились двадцять шість років. Це була малесенька прохідна кімната, де не було ні ванни, ні туалету, ні раковини, щоб руки помити. Воду доводилося носити з вулиці, а в туалет бігати теж надвір. А коли з’явилися діти, то й ліжечка ніде було поставити, тому маленькими клали їх спати у валізу на ніч, а вдень на наш матрац, замостивши подушками, щоб не впали. Бо наша кімната — це проїжджа дорога. Я схопилася за голову і сказала: “Господи! Як же тут жити?” Дмитро побачив мій настрій і каже: “Та чого ти, любя? Я все влаштую! Головне, що ми кохаємо одне одного”. Тільки ця міцна й справжня любов дала нам сили все витримати. Дмитро Омелянович перші два роки нашого подружнього життя дуже хворів, і любов наша була платонічною. І я вірю у незрадливе кохання, яке може бути без пристрасті, але чисте і сердечне. А ще бажання розуміти один одного, прощати, ділити свої радощі й горе навпіл. Не все було гладко, його часті відрядження краляли душу, але треба вміти чекати. Дрібне ніколи не застигло мене. Господь обдарував мене щедрою долею, пославши такого чоловіка. А як дітей любив, із відряджень повертався завжди з подарунками і тишився тим, що вмів це зробити.

Взагалі, Дмитро дуже любив людей, мав багато друзів, які були частими гостями наших “хоромів”. А вже в той час він працював у редакції газети “Молодь України” і саме в нас відбувались обговорення тієї чи іншої статті. А також горю стояв за друзів, яких несправедливо ображали.

— **Тамаро Іванівно, чи довго ще вам довелося жити “таким гуртожитком”?**

— Аж до 1963 року, а вже потім була велика радість, бо одержали квартиру, хоч і невеличку, але з усіма зручностями, є ванна й окрема кімната для занять музикою, адже донечка Лариса вчилася у музичному училищі ім. Глієра. Була чудовою піаністкою, ще шестикласницею грала на сцені Оперного театру великий концерт Гайдна, захоплювалася літературою, малюванням і взагалі, здібна до всього прекрасного. Але, як кажуть, радість і горе поруч.

Як грім серед ясного неба — смерть дорогої донечки Лариси. А як же батьківському серцю було витримати, пережити цю трагічну

Т. І. Луценко. Київ. 2003 р.

втрата. Відгукнулося першим інфарктом. А потім один за одним — аж вісім. Ось яке добре, чутливе, сповнене любові серце мав поет.

Гіркий потік своїх сліз переливав у поезію. “Незакінчена соната” — поема з присвятою: “Світлій пам’яті незабутньої Ларочки”, викресана за тиждень, зразу після похорону:

Я без вагань на вірну смерть
пиду,
Прийму найтяжчі покарання
й муки,
Щоб знов тебе зустріти у саду,
Поцілувати твої тендітні руки.
Притиснути до серця в забутті,
Щоб вогником твій погляд
заіскрився,
Бо я на тебе, донечко, в житті,
Як на весняний цвіт,
не надивився...

Отак і день, і ніч. Не встаючи з ліжка, пив тільки мінеральну воду і ліки, вихлюпував своє горе на папір. А потім ці поезії переливались у чудові пісні: “Осінній вечір”, “Зориночка”, “Тебе шукаю”, “Неспокій” і ще десятки пісень, написаних після важкої розлуки з донечкою.

Дуже тяжко було пережити всім наше велике горе. Одинадцятирічний Сергійко, втративши сестру, зневірився в щасті на землі. Сьогодні Сергій так нагадує мені свого батька добротою, ширістю та сердечністю, ніколи не забуває відвідати мене і поплікватися про мене. А те горе ми змогли пережити саме тому, що порівну його ділили, підтримували один одного щирими й теплими почуттями. Не залишали нас наодинці з тугою наші друзі, за що їм велика подяка.

Уже в цей час мали і гарну квартиру, і машину, і добробут, і незрадливу любов, — а стали невтішною, сумною парою. Оживали наші душі тільки тоді, коли поринали спогадами в роки незахмареного щастя, хоча прожили їх дуже бідно і в напівтемній прохідній кімнаті, зате в мирі й злагоді, і донечка була з нами... Рятувало те, що син Сергійко потребував батьківських турбот, тож потроху “приходили в себе”, звикали жити з постійною тугою і болем у серці.

Дмитро поринав у роботу, писав нові пісні про Україну, про маму,

яку дуже любив, про своє рідне село, про друзів і, звичайно, про любов. А також виплекав свій гімн Києву, пісню “Києве мій”, яка стала візитною карткою міста.

— **Тамаро Іванівно, а як створювалася пісня “Мамина вишня”? Знаю, що дуже тяжко писався цей твір і було аж 20 варіантів пісні. Точніше, не тяжко, а дуже вимогливо і відповідально до себе, так.**

— Справді, це так. Писали пісню у нас вдома. Перший варіант створився під впливом розповіді композитора Анатолія Пашкевича, який згадав свою маму, яка перед смертю сказала, що помиратиме тоді, коли зацвітуть тюльпани. Так і сталося. Та все щось не те. А потім Дмитро Омелянович згадав, як ходив на могилу своєї мами, вона похована на Байковому кладовищі, прихилив голову, а зверху вишенька струшує свої білі пелюстки, ніби прилетіла з рідного села Березової Рудки. О, яка знахідка — подумав Дмитро. “Плаче тепер білим цвітом мамина вишня в саду”. Пісня, яка вже стала

народною, яку часто ми чуємо по радіо у виконанні незабутньої Березини української пісні Раїси Кириченко. До речі, Дмитро Омелянович дуже хотів, щоб цю пісню співала саме Рая, яка так переконливо і душевно передавала задум цих талановитих митців.

— **Оце, мабуть, і є те велике щастя поета, коли пісні стають народними, їх знає і співає народ, які так чарують людську душу, адже, як говорив Дмитро Омелянович, українець без пісні, наче круглий сирота.**

— Це правда. Пісня, до речі, має сильний виховний момент, але як прищепити любов до пісні справжньої, української, коли вона зараз, як кажуть “не в форматі”. Дедалі більше перевагу надаємо прагматизму, а де ж душа? А душі немає, не будимо її. Тягнемося до закордонно, забуваючи заповіді Тарасову — свого не цуратись. І тому мені після смерті чоловіка так хочеться, щоб і його пісні, і чудові пісні інших авторів частіше звучали на радіо, на концертах, на телебаченні, бо без справжньої української пісні не буде майбутнього у нашої держави.

Як цікаво спілкуватися з цією мудрою, чудовою жінкою. Навіть не віриться, що їй 85 років. Вона живе пам’яттю про свого любого чоловіка, вона знає майже всі його вірші напам’ять і наспівує всі його пісні, не падає духом, а дивиться на світ з надією на краще. І каже — послішайте жити і любити, бо життя таке прекрасне...

Побільше б таких людей, то й життя наше стало б набагато кращим. Нещодавно Тамара Іванівна стала прабабусею, її єдина онука Марічка народила сина, якого назвали Дмитриком. Рід Луценків продовжується. Тож побажаємо Тамарі Іванівні Луценко і її родині добра і тепла, здійснення їхніх задумів. Міцного здоров’я, творчого натхнення, Божої любові та благодаті на довгі, довгі роки. Ми всі Вас любимо і шануємо, як Берегиню домашнього вогнища.

Спілкувалася журналіст
Лідія ЛУЦЕНКО

ВСІ ДОРОГИ ВЕДУТЬ ДО КОСМАЧА

Антоніна СПІЛЬНА,
с. Космач
Івано-Франківської обл.

Розмаїття відтінків природи навколо виробів рук людських милує око. Уявити красу одного з найбільших сіл Європи важко. Захват від погляду на цю “келію сонця”, а саме так перекладається назва села Космач, вражаючий! Але ще більший від того, що я побачила потім: вир людського потоку по центральному гостинцю села, де розташовані торгові ряди. Тут вирувала вся Україна, горняки убрані у свої етнічні строї, а тому Космач до жовтогарячого, традиційного для цього села кольору, додав кольору блакиті Дніпра та Чорного моря, солом'яно-жовтого степу з ланами пшениці сходу та півдня, червоно-чорного гарту запорізьких козаків. Зелень Поділля відтіняла всі розмаїття... А те, що лежало на лавицях і столах торгових рядів, описати неможливо: сотні, а може, й тисячі писанок, селянки, гердани, згарди, вишиванки, рушники, сопілки, дрімби, дерев'яні сувеніри й ковани з металу, викладені мозаїкою... Усе це на тлі звуків природи — пташиного цвіріння, шуму верховіть пралісу та підспівування річечки, яка скаче чистою водицею з каменя на камінь.

І все це наперемінку з густим духом овечої бринзи та свіжозвареної кулеші, грибової юшки з казана на полум'ї ватри, та гусянкою з дерев'яного або керамічного збанку.

І смакуєш апетитно і бануш із грибами, і джерельну воду, і цілюще повітря, і молоко лиш видоєне від корівки. І вже традиційно підживлюєш себе кавою, аби встигнути, аби не запізнитися, аби все це побачити, посмакувати, почути, понюхати, доторкнутися, сфотографувати.

Усе це — “Мандрівний фестиваль традиційного українського мистецтва” в селі Космач Івано-Франківської області під назвою “Етнорозвиток. Великдень у Космачі”.

Правда, дістатися до цього дійства було важкувато. Бо дороги наші, до яких ми, гуцули, звикли, так само, як і наші водії, лякали вервицю бусів, машин, автобусів із київськими, тернопільськими, хмельницькими номерами. Тому все це в рядок колихалося одне за одним, бо ж дорога гірська, вузька, однарядна, обгін неможливий; справа гора, зліва урвище і внизу потічок, а на дорозі калабачі, яких оминати неможливо...

Відкрили фестиваль трембітарів, а їх було багато, близько 30 чоловіків, стрембітали Карпатам, а загалом і всьому світові про те дійство. Та новина! Козаки дніпровські привезли з собою гармати і вслід за трембітарами гуцулів дали знати Україні мирними запалами гармат про те саме. Звук полинув над Карпатами — “Схід і Захід разом”.

На сцені під звуки флюєр, сопілок, дрімб ніжна, тендітна, чарівна і вічно молода — символ України — Ніна Матвієнко.

І її привітання “Христос Воскрес” — тричі: радісно, утверджуючи, торжествуючи, та пісня підтвер-

дили, що воскресла й Україна!

Далі вже традиційний церковний гімн “Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни...” і виконання зведеного хору та всіх присутніх на цьому форумі — продовжив відкриття...

А тоді вже закрутилося, я заледве з онукою встигала перебігати від сцени до сцени (а їх було у Космачі три), від одного до другого виступу, ловлячи на ходу вітання знайомих, перебігаючи поміж торговими рядами, з розмаїттям прикрас, сувенірів, зі старосвітськими вишиванками і новомодними виши-

тими блузками. А після того, як побувала на майстер-класі (а майстер-класи були різноманітні) танців українських, після швидкої й улюбленої гуцулки голова взагалі пішла обертом. Але ж бігом треба до головної сцени. Виступ “Русичів” із Білгорода-Дністровського, вони вітали нас у подорожі по Україні 2004 року з Олександром Мазуренком на одеській землі, то як же не поаплодувати їм на гуцульській землі! Аплодуючи, бачу краєм ока Сашка-лірника, дивлюсь у програмку (на щастя, маю), треба онуку прилаштувати ближче до сцени на його виступи. І тут же чую зі сцени,

всі гурти, які вільні, на майданчиках водять хороводи, співають гаївки, веснянки, перепілоньки... Ну як же не побувати з малою там і не поводити улюбленої “Подольночки” біля церкви, і не зіграти в “Ковалю”. На ходу смачно обідаємо банушем із бринзою, звареному в чавуні на ватрі. І

Антоніна Спільна

знову бігом до сцени головної — наші знайомі — ансамбль “Буття” з м. Києва під керівництвом Олега Бута. Обмінялися враженнями, побачили один одного, я так гадаю, що повстанські колядки потрапили до рук істинних українців, яким болить Україна так само, як боліла у тих, хто складав ці колядки, віддаючи життя за Вітчизну.

Увечері працює театральна сцена. Театри “Човен”, “Дах”, з Києва привезли з собою вистави “Пролог до леді Макбет” та “Червона відьма”.

На сценах гурти, виконавці, це й автентичні фольклорні ансамблі “Космацька капела”, “Бабинські свашки”, “Барви Карпат”, “Перепілоньки”; вторинні фольклорні ансамблі: “Гуляйгород”, “Володар”, “Буття”, “Дивина” з Донецька; “Ладівці” з Хмельницького, “Горгани” зі Львова, “Видимо” з Сянока (Польща); фольк-рок гурти: “Оркестр Янки Козир”, “Вогнесміх”, “Тінь Сонця” всі з Києва.

World-music гурти “Даха-Браха”, “Хореа козацька”, “Фанфари оркестра”, “Пропала грамота”, “Бурдон”...

А крім того на відкритих майданчиках відбувалися спортивні ігри, конкурси, забави.

А ще ви коли-небудь бачили паску величиною з добрий пригорок? Яку привезли возом (по-гуцульськи — фірою), запряженим парою коней — дарунок газдині цілого села Брустури — п. Марії Матійчук, а на другій фірі — ціла купа пасочок менших і теж у дарунок кожному гостеві, разом із писанкою від газди цілого села Космач п. Дмитра Походжука. Голова села Космач — Дмитро Походжук — заслужений майстер народної творчості України, голова Всеукраїнської Координаційної Ради з вивчення та відродження писанкарства, лауреат премії Івана Огієнка та Мирослава Ірчана. А коли ще можна було побачити, як садилися козацькі дуби в гуцульському селі, які привіз із собою п. Василь Литвин із Черкащини, вирощені з жолудів дуба, який посадив козак Гонта?

Дмитро Походжук щиро вдячний Товариству “Просвіта” і його голові за ті дарунки, які він отримав з Києва і які прикрасять сільську раду, школу й довго нагадуватимуть про те, що відбулося в селі, так само, як дарунки від усіх, хто зумів організувати, допомогти в здійсненні задумів, а їх теж багато — отих добровольців, усіх не перелічити, але всі вони істинні патріоти України! Для них Бог і Україна — найголовніше.

Фото Оксани БУТ,
членкині гурту “Буття”

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ ОПІШНОГО

Вікторія КОХАН,
співробітниця інформаційної
служби Національного
музею-заповідника
українського гончарства
в Опішному

Це один із найцікавіших туристичних регіонів Полтавщини, якому історія залишила нецінні пам'ятки культури й археології.

На території селища з метою збереження природно-історичного середовища, побутування гончарного промислу встановлені охоронно-заповідні зони. До них належить частина містечка Опішного, де розташовані заводи “Художній керамік” та “Керамік”; старовинні опішненські гончарні кутки “Птухівка”, “Яремівка”, “Яри”, “Гончарівка”, “Ісіпівка”; городище скіфського часу “Кардашів вал” (V—III ст. до н. е.); слов'янське городище роменської культури (V—VIII ст.); традиційні місця видобутку гончарної глини; с. Міські Млини, де жили гончарі-мисочники; підземелля доби пізнього середньовіччя; садиби народних майстрів-гончарів.

В Опішному збереглася унікальна виробнича гончарська споруда з горнами початку XX століття — будинок земської губернської гончарної майстерні, заснованої 1894 року, збудований у стилі українського модерну за проектом відомого українського архітектора Василя Кричевського (1916 р.).

На місці городища скіфського часу “Кардашів вал” є кар'єр, з якого видобували глину. Встановлено, що поверхню городища оточував земний вал, а також рів, глибина якого сягала до 3 метрів, низу був же один рів, глибина якого сягала вже до 5 метрів. Схил городища підірзували, щоб той був крутим. Імовірно, на горі була ще й дерев'яна стіна. Все це робило городище майже неприступним для загарбників. Цю територію досліджували археологи. Іншу частину городища “Кардашів вал” не розкопували, але на поверхні ґрунту археологи зібрали велику кількість фрагментів глиняного посуду місцевого виробництва, різні вироби з металу, зокрема, залізний ніжик та вістря на стріли. Знахідки глиняних кружал свідчать, що місцеве населення, окрім гончарства, займалося прядінням і ткацтвом.

Поблизу городища існувало найдавніше поселення в околицях Опішного.

Городище роменської культури не раз обстежували дослідники, але майже повністю його дослідили лише в XX столітті, спочатку Іван Ляпушкін, пізніше — Олег Сухобоков у 1975 р.

Городище завширшки 40—45 м і завдовжки 150—160 м розташоване на південно-східній околиці сучасного селища Опішного на довгому серпоподібному останцеві, відрізаному від плато балкою, яка утворилася долиною річки Тарапунька.

Під час розкопок виявили 25 житлових і 39 господарських приміщень, а також залишки оборонних споруд, які склалися здебільшого з двох рядів вертикальних встановлених колод, проміжок між якими заповнювався глиною, що вибиралася вище і нижче по схилу.

На городищі знайдено прикраси, предмети побутового призначення, уламки ліпленого глиняного посуду, кружала місцевого виробництва, зооморфну пластику, фрагменти амфор із міст Північного Причорномор'я та багато інших цінностей.

На території сучасного Опішного понад 150 гончарних печей потребують наукового дослідження. Це багатий матеріал, у результаті вивчення якого керамологія отримає нові знання.

● МУЗИКА

Олександр ЄВТУШЕНКО

— Розкажи про виникнення ідеї, концепції і стилю “Тінь сонця”, які стають дедалі виразнішими і яскравішими...

— Назва гурту виникла 1999 року, коли в Києві було затемнення сонця. Ми грали тоді альтернативний рок і не мали ще тих ідей, які сьогодні складають, так би мовити, творчий кістяк. Спостерігаючи за тим, що відбувається у музичному світі навколо нас, ми свідомо шукали власну стежку. Нашими вчителями вважаємо українські гурти “Кому вниз”, “Вій”, “Плач Єремії” та декілька інших. У нас був образ пісні, до втілення якої прагнули. Це був образ потужної пісні, яка б свідчила про силу українського духу. І ми шукали свій стиль на перетині автентичного фольклору й важкого року. Ми відчували співзвучність динаміки і ритмів старовинних козацьких пісень і певних стандартів сучасного хард-року.

— Ваш другий альбом значно відрізняється від першого. Це більш зріла робота у сенсі тематичного розмаїття, аранжування та виконавської майстерності, хоча часова відстань між ними — всього два роки.

— “Над диким полем” — наша спроба матеріалізувати поняття “козацький рок”. Перша спроба заявити новий стиль. Як наслідок — було звужено тематичний спектр пісень. Над другим диском ми працювали цілий рік. Ретельно працювали над аранжуванням. Тематично він вийшов значно розмаїтішим. Тут є ліричні пісні, балади. Якщо в попередній роботі ми зверталися до славетних образів козащини, то в альбомі “Полум’яна Рута” до образів Укра-

«ПОЛУМ’ЯНА РУТА» РОЗКВІТАЄ

Серед молодих формацій, які заявили про себе останнім часом, особливе місце належить гурту “Тінь сонця”. І річ не в тому, що “Тінь сонця” наполегливо й уперто долає сходи до віртуального “музичного Олімпу”... З моменту виходу дебютного диска “Над диким полем” вони вирізнялися з-поміж інших чітким баченням власного курсу в розбурханому музичному океані й наявністю виразної ідеології патріотизму. Немає й тіні багатовекторного космополітизму і в другому альбомі, який вийшов нещодавно і має назву “Полум’яна Рута”. Його презентація у вигляді великого живого концерту відбулася у культурному центрі Києво-Могилянської академії і зібрала велику кількість прихильників “козацького року”. Саме такий стильовий ярлик закріпився за “Тінню сонця”. І не випадково. Про сучасний стан молодого української рок-сцени і, власне, про гурт ми спілкуємося з лідером формації, вокалістом Сергієм ВАСИЛЮКОМ.

ни-Русі. Заглибилися в історію княжої доби. Водночас застосували сучасні музичні новації. Традиційний гітарний драйв ми поєднали з бандурою і скрипкою. Цього ще ніхто не робив. Тепер звучання бандури визначає загальний саунд гурту.

— Хто в команді пише тексти, хто створює музику, імідж колективу?

— Репертуаром займаюся я. Тексти пісень пишу я і мій брат Олексій, наш гітарист Кирило Момот, бандурист Іван Лузан. На репетицію я приношу первинне аранжування. Усі разом ми його вдосконалюємо, шукаємо сприйнятну форму. Важливу роль відіграє наш саунд-продюсер Андрій Хаврук. Також разом ми добираємо найдо речніші твори до певної програми.

— Розкажи про склад гурту.

— “Тінь сонця” це: гітаристи Кирило Момот і Андрій Хаврук, скрипалька Софія Рогольська, бандурист Іван Лузан, барабанщик Володимир Хаврук, і я — вокаліст і бас-гітарист Сергій Василюк.

— Молодим артистам пробитися на сцену надзвичайно важ-

ко. У нашому середовищі вкрай комерціалізованого шоу-бізнесу цінуються не таланти й артефакти, а наявність обігових коштів на “розкрутку” і піар. Яка ваша дорога до свого слухача?

— Наша дорога чесна. Ми не проплачуємо ефірів на радіостанціях, у нас немає друзів серед “воротил” шоу-бізнесу. Та ми маємо чимало концертів: це клубні й фестивалі виступи. Нашу музику слухає не лише патріотична молодь, а й та, яка піростала на англомовній чи російськомовній рок-музиці. Ми співпрацюємо з усіма, хто радий такій співпраці. Це патріотичні організації, інтернет-портали, дирекції різних фестивалів. Тісно співпрацюємо з аудіокомпаніями, що видають наші диски. Це — “Саме так!” і “Наш формат”. Останнім часом розширюємо зв’язки з різними регіонами. Тепер частіше їздимо туди з концертами. Нині збираємося у промоційний тур “Полум’яна Рута” десятьма містами України. Ми знаємо, що в кожному з них є наші шанувальники, отже, можна давати сольні концерти.

— Як з Ваших виступів запам’яталися найкраще?

— Таких було чимало. Це виступи на білоруському фестивалі у місці Мозир, де ми, між іншим, виконали кавер-версію “Пісню Чугайстра”, що належить культовому білоруському гурту “Godstower”. Я спеціально вивчив білоруську мову і спілкувався нею з публікою. Запам’ятався виступ у центрі Львова перед багатотисячним натовпом. Для нас важливо, чи вслухаються люди у зміст наших пісень. У Львові нас слухали дуже уважно. Добрі спогади лишилися після фестивалю “Про-Рок”, де ми отримали першу премію.

— У кожного артиста, в кожній команді існують власні секрети щодо підтримання високого творчого тону, існують свої джерела натхнення. Які вони у вас?

— У нас є традиція називати альбоми уривком із якоїсь пісні. “Полум’яна Рута” — це уривок із “Пісні Чугайстра”, де є такі рядки: “Полум’яна Рута життєдайно розквітає, та ніхто того не бачить, ніхто не знає”. Ми хочемо, аби українці знаходили свою Руту, своє щастя у своїй країні — це головна ідея альбому. Невипадково ми виступаємо у червоно-чорних вишиванках. Вони — наші обереги. Наш творчий тону підтримує наше прагнення бути собою, відчувати любов і свободу в собі. Енергію ми беремо з енергетики рідної землі. Для мене немає нічого кращого, як загубитися в якомусь лісі, лузі. Це не просто слова. Мені дуже шкода, що розорані українські степи, що затоплені великі луки, адже вони могли б бути чудовими рекреаційними зонами.

● ФЕСТИВАЛЬ

«МАЗЕПА-ФЕСТ»: АКОРДИ МУЖНОСТІ

Ганна ДЕНИСКО

Це повідомлення для всіх, чия душа хоче напитися з тої криниці, що живиться джерелами справжнього, українського, дужого й незламного, високимистецького й оригінального: 8–10 червня у Полтаві відбудеться 5-й “Мазепа-фест”, організатором якого традиційно виступає Полтавська “Просвіта”!

Програма фестивалю надзвичайно насичена. Очікується участь у ньому таких хед-лайнерів: “Кому вниз”, Фома, “От Вінта”, “Перкалаба”, “Гуцул Каліпсо” та інші. Будуть і нові для нашого фестивалю колективи, наприклад, “Горгішелі” — грузинські дівчата зі Львова, “Крихітка Цахес”.

Почнеться “Мазепа-фест”, як і торік, кіноднем. У Палаці дозвілля “Листопад” з 15 години 8 червня ви зможете подивитися фільми українських режисерів — “Криницю для спраглих”, “Сьомий трамвай” та інші.

Увечері того ж дня в театрі ім. Гоголя на вас чекає зустріч із виконавцями народної і бардівської музики. Приїде “Хореа козацька” Тараса Компаніченка, яка мала колосальний успіх минулого фестивалю; бард Едуард Драч нагадає про те, як Україна пробувала свій справжній голос після десятиліть славослів’я своїм катом; батько і син Тарас і Святослав Силенки поведуть нас кобзарськими стежками у світ, де так багато важить кожне слово і кожен акорд; буде й голова Спілки кобзарів України Володимир Єсіпок, й інші виконавці козацьких дум, псалмів; Іван Новобранець із Черневого Яру познайомить із піснями, які співають на його безмежно талановитих, глибинно українських картинах веселоюкі Мамаї...

Приїде і творець фільму “Мамай” Олесь Санін. В якій ролі — сюрприз.

Не пропустіть нагоди побувати у Полтаві на “Мазепа-фесті”. Бо це фестиваль Справжнього, Талановитого, Мужнього.

ФРАНЦУЗЬКА ВЕСНА В УКРАЇНІ: ХІП-ХОП. ТЕАТР. РЕНЕСАНС

● ТЕАТР

Іван ОЛІЙНИК

Нещодавно в Києві відбувся фестиваль “Французька весна в Україні”. Вибагливий глядач мав змогу втамувати спрагу до новаторського театрального мистецтва, побачивши сучасні постановки французьких майстрів: Кадера Атту та Давіда Гошара. “Середина весни” відзначилась їхніми спектаклями: “Дуар” та “Гамлет. Тема і Варіації”.

“Дуар” приймала сцена театру імені Івана Франка. Був шалений аншлаґ. Ажіотаж перед входом супроводжувався незмінними проханнями про зайвий квиток, штовханнями та зіткненням суспільних “каст”, дорogi яких у звичайному житті перетинаються нечасто. Вони перебувають по різні боки складних вікон престижних ресторанів чи бізнес-центрів...

Нарешті згасло світло — до залу увірвалася гучна ритмічна музика, а з нею 8 акторів-бі-боїв (майстрів брейк-дансу) в однакових сірих плащах. Почалося синхронне

“блукання” — ілюстрація сірості буття, волаючої буденності, нудьги. У них немов немає рук. Мінімалістичні рухи дають зрозуміти, що й ноги сковані важкими ланцюгами. Та ось насичений танцювальний ритм зриває важке й зайве різким поривом вітру. Він несе за лаштунки всіх, окрім одного, який і демонструє майстерність володіння власним тілом — жагу свободи, протест, дихання вулиць. Почергово всі актори висловлюють свої думки через пластику й “power-move”, хаотично змінюючи напрямки вітру.

Досить цікавим режисерським ходом був вихід із добре знайомими нам картатими сумками “кравчучками”, тим нашим вічним тавром подорожного, біженця-втікача. Чи то від долі, чи то від урбану, чи то від самого себе. Впродовж вистави актори будують із сумок комбінації та вежі, та все ніяк не вдається скласти потрібну послідовність — хиляться і падають конструкції, втілюючи нездійсненне бажання довести до пуття власне життя.

Загалом холодні тони вистави моментами змінюють жарти, не-

очікувані елементи, буфонадно-пластична гра черевом і навіть поцілунки, які дають наснагу вирватися із лещат, хоча б спробувати, не побоятися покликати на допомогу — підтвердити бажання жити й усміхатися понад усе. На мою думку, саме це хотіли донести до нас французів, коли у фіналі геніального спектаклю вийшли на сцену зі своїми великими фото: Белаї Абденур, Іреш Обдала, Буса Амін, Бушлагем Браїм, Муажір Абдеслам, Амшаї Рашид, Гїсем Мабр...

“Французьку весну” завершувала п’еса “Гамлет. Тема і Варіації”, яка обіцяла видати на-гора новий погляд на Шекспіра через призму урбанізації, технічної революції та одночасного повернення до традицій Єлизаветинського театру — десятикладового вірша у новому французькому перекладі Андре Марковича.

Сучасність вистави відчувалась у кожному її сегменті: сценічні костюми — повсякденний стиль, імена персонажів — на футболках іззаду, високоякісний звук, за який відповідав похмурий силует діджея

в правому кутку. Його скретч-шоу стало окрасою вистави. Вочевидь, через інтернаціональність мови музики!

Напівречитативні монологи акторів, пронизані депресивним звучанням абстрактного хіп-хопу, контрастували за рахунок новаторських режисерських ходів. Сміх, сльози, розпач, дуркуватість і невимушена наївність в одному флаконі. Трагічність образу Гамлета з помадою на обличчі, інфантильність Офелії на роликах, комічність горбатого Клавдія та його чудернацькі танці.

Другою родзинкою дійства став оповідач (репер Арм). Його жорсткий надемощійний речитатив неначе був задуманий самим Шекспіром. Створював шокуючий ефект. А на стіні в той самий час чийсь невидимі руки писали неонову фарбою: Гамлет, Офелія, Гамлет, Офелія, Гамлет, Офелія... Написи раз у раз перекреслювали один одного, немов даючи зрозуміти, що їм обом не місце на одній планеті.

Кульмінаційне протистояння Гамлета та Лаерта показало нам

маленький шедевр кіномистецтва на стіні з маленьких екранів. Глядачі побачили авангардний треш-мікс із різноманітного матеріалу невизначеного походження (добре запам’яталися мотиви аніме) під супровід грому з блискавками, урагану. Дух катастрофи музичними засобами відтворив неперевершений Ле Маніфік.

“Соромна любов, отрути шпага. Помер учора принц і сурми б’ють”.

Шекспірівська інтерпретація наче ковток чистого повітря в загазованому місті, ламання стереотипів, трощення штампів і “нафталіну”...

Тільки молода кров може вилікувати теперішню гіподинамію театрального бомонду. Треба дати дорогу талантам, які не бояться бути смішними, сентиментальними, двозначними. Франція вже виростила нове покоління і, до речі, зовсім не вважає свої ідеї революційними маніфестами. Експерименти без обмежень, іноді на межі фолу, для тамтешньої сцени — буденна річ, без якої не виживеш як творча одиниця, а хіп-хоп — частинка національної свідомості.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Щоденник
Шевченків-
ського свята
в Тернополі

Борис СПИСАРЕНКО

Продовження.
Початок у ч. 17, 18, 19, 20
за 2007 р.МЕРЕЖИВО
КИЇВСЬКИХ МОСТІВ

Бики знищеного в 20-ті роки минулого століття Ланцюгового мосту могли б розповісти туристам історію його створення і руйнації, але вони поки що мовчать. Так само як і похмуре дітище обронної стратегії епохи сталінізму — “забутий” на Оболонському узбережжі бетонний оголовок не здійсненого підводного тунелю, яким планували з'єднати береги Дніпра. Будова не була закінчена, але її історія інтригуюча, і гості Києва могли б мати цей об'єкт серед київських туристичних цікавинок.

Щодо дніпровських гребель, то це надзвичайно складне інженерне питання є однією з “таємниць Полішинеля” відомства цивільної оборони. Коли в дев'яності одного літнього дня хтось у ЦО помилково натиснув кнопку “бойова тривога”, “прорив греблі київського водосховища”, то на Лівобережжі зчинився страшний безлад: адже ні локальні бомбосховища в житлових будинках, ні куточки ЦО в ЖЕК'ах давно не є центрами навчання мешканців столиці — що треба знати на випадок форсмажору?

Дніпру і його розкішним лукам, поймам, заплавам можна повернути право на життя лише за умови прийняття державної програми щодо альтернативної системи гідроелектростанцій: а) дериваційних, коли вода на турбіни подається з “відхиленням” від основного русла (завдяки каналам чи тунелям водоводів) і відпадає потреба в гігантських водосховищах, або б) наплавних, коли рушієм для турбін є природний плин води в річці. Гра, як мовиться, варта свічок, оскільки вивільняється угіддя, внесок яких у структуру бюджету вимірюється не одним десятком мільярдів гривень чи й евро...

Важливий вииграш від реалізації такої програми — здоровий клімат столиці і усього басейну го-

МУДРІСТЬ БУДІВНИЧОГО

Фото з архіву “СП”

ловної ріки й повернення сінокісних і орних угідь. Адже до спорудження Київського водосховища до нашого міста їхали звідусіль як на курорт — фітотерапія, зокрема від лівобережних сінокосів, надзвичайно оздоровча, дієва.

Та й електропостачання не буде в програві: плавучі “павільйони” з гідроагрегатами не займають судноплавних шляхів, захищені від сезонних змін льодової ситуації і добових коливань судноплавного горизонту ріки, які нині нещадно розмивають береги й нищать нерестилища риби.

Відновиться дніпровська система рибиництва в попередніх обсягах, оскільки нерестилища в верхів'ях Дніпра і його притоках будуть відкриті для доступу риби цінних порід. Зникнуть гнілі зелені водорості, оздоровляться гідрозабори питної води, припиниться руйнування берегів добовими коливаннями РСГ (розрахункового

судноплавного горизонту), спричинюваними вимушеним скидом води з водосховищ.

Дніпро і притоки як найдешевші шляхи сполучення знову оживуть і почнуть давати істотний внесок до бюджету.

Найголовніший вииграш — позбавлення від “дамклового меча” над головою кількомільйонного міста і розташованих нижче міст і сіл. Не секрет, що тіло греблі потребує значних ресурсів для підтримання її безпечного функціонування.

Говоримо про ці проблеми на рівні патентних пропозицій і готові співпрацювати у важливій програмі екологічного і енергетичного розвитку столиці й держави.

Землі, які ось уже майже півстоліття “мокнуть” на дні рукотворних морів, вкриті мулом, насичені вологою і рекультивація їх у разі спуску водосховищ вимагає відновлення багаторічного траво-

стою, захисних і водопоглинаючих лісонасаджень, спорудження житлових масивів на місці ліквідованих раніше, створення належної інфраструктури — адже площі угідь, які необхідно відродити, перевищують за обсягом і цінністю значні кількості квадратних кілометрів, зайнятих низкою держав Європи.

Якщо ж не хочемо самі вирішити всі ці завдання — віддаймо на вигідних умовах угіддя в оренду дбайливим господарникам. Але жевріє надія, що ми все-таки прокинемося і почнемо нарешті господарювати мудро, по-державному, на працьківській землі. Дав би Творець. Адже ми в змозі припинити “носити воду решетом”. Таке “мудре” заняття нагадує спостерігачеві, скажімо, система перекачування вод річки Ірпінь у Київське водосховище. Невдячна справа, особливо коли ця примхлива річка розлілється навесні так, що й краю не видно. Про які

нерестилища може мріяти судак і лящ... А про втрати енергоносіїв на перекачування Ірпеня і казати зайве — тому, напевне, статистика їх і не оприлюднює.

Сьогодні збитків столиці завдає й Канівське водосховище — воно спричинює сповільнення течії ріки, підмочування правобережжя, відтак, додаткові клопоти в зоні зсувів, славетних Дніпрових круч. У зоні зсувів розташовані Києво-Печерська лавра з підземеллями, комплекси Маріїнського парку з Верховною Радою і Міноздоровом включно, Український дім, Національна філармонія... Чи не завелика данина “змію-Гориничу”? Адже завдяки лише цим унікальним та подібним будовам і особливостям історико-архітектурного ландшафту столиця зберігає свій доторканний образ, упізнаність для гостей і господарів.

Далі буде.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.Шеф-редактор
Павло МОВЧАНГоловний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУКПерший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47
Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57
Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57
Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПКИНА
270-55-57
Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69
Черговий редактор
Валентина ДАВИДЕНКОБухгалтерія
279-41-46Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.uaВидруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301221
Загальний наклад — 41000Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.При використанні наших публікацій поси-
лання на “Слово Просвіти” обов'язкове.Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.